

2024 őszi

MADÁRTÁVLAT

MONITORING

4 A hazai madárállományok alakulása 50 év alatt a monitoringvizsgálatok tükrében II.

MADÁRGYŰRÜZÉS

8 A Madárgyűrűző és Vonuláskutató Szakosztály első 50 éve – I. rész: történeti áttekintés

MADÁRTAN

14 Telepesen fészkelő madarak VI. – Kék vércse

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

18 Hírek, események, érdekességek

HÍREK

22 MME hírek

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

33 Érdekes madárfészkelések

MADÁRGYŰRÜZÉS

36 Érdekes madármegkerülések

FAUNISZTIKA

40 Érdekes madármegfigyelések

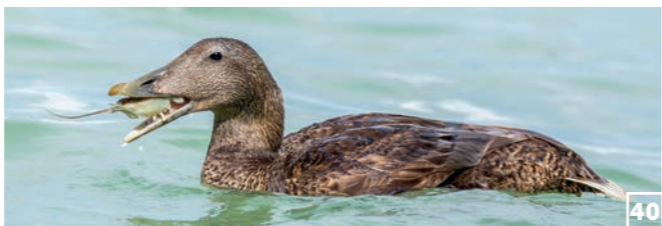
CSIPOGÓ

43 Szereted a térképeket?

MME BOLT

47 Saját logós távcsőcsalád az MME bolt kínálatában

MADÁRBARÁT KERTEKTŐL A MADÁRBARÁT TELEPÜLÉSEKIG

„Aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet!” tartja a mondás, ennek én a madaras változatát is szeretem hangoztatni, azaz „Aki a madarakat szereti, rossz ember nem lehet!” sőt ezen túl, aki a madarakat szereti és védi, nemcsak a madarakért tesz, hanem a természeti értékeink szélesebb köréért, élőhelyekért és az azokat benépesítő összes növényért és állatért. Az idén 50 éves egyesületünk a jubileumi évre azt választotta jelmondatul, hogy „Szeretjük a madarakat!”. A madarak sokszor szerepelnek zászlóshajó- vagy esernyőfajként, azaz mivel közkedveltek, általuk lehet felhívni a figyelmet a természeti problémákra, és mivel a védelmük sokszor komplex feladat, ezért rajtuk keresztül sok más élőlényt is védünk.

22 évvel ezelőtt, 2002-ben merült fel a gondolat, hogy a madárvédelmet és a közvetlen környezetünk biodiverzitásának védelmét és növelését olyan program segítségével lehetne kiszélesíteni, ami a lakosság egészségének lehetőséget biztosít a bekapcsolódásra, és mintegy mozgalommá bővülve országos hatást érhet el. Ez volt a Madárbarát kert program, ami már a kezdetekben nagy népszerűségnek örvendett, és azóta több mint tízezer partner csatlakozott hozzá. A program az idők során sokféle elemmel bővült, a madárvédelmi lehetőségek mellett beporzó-, lepke-, kétlélű- és hüllőbarát intézkedéseket is népszerűsít, valamint bekapcsolódási lehetőséget kínál a lakosság mellett intézményeknek például óvodáknak és iskoláknak is.

A tavalyi évben megfogalmazott stratégiánkban arra a következtetésre jutottunk azonban, hogy ez nem elég, és több újabb csoportot szeretnénk megszólítani azért, hogy öntevékenyen, mozgalmoszerűen bekapcsolódjon a madár- és természetvédelembe. Kiemelt célként fogalmaztuk meg a gazdálkodók és

az önkormányzatok elérését. Hosszú előkészítés után idén tavasszal megalakult a Madárbarát Települések Országos Szövetsége 27 alapító taggal (Madártávlat 2024. nyári szám, 29. oldal). Júniusban önkormányzati választások voltak így sok település élén új vezetés áll, akiknek a figyelmét időszerű felhívni erre a kezdeményezésre.

Egy település sokféleképp lehet madárbarát, de nagyon fontos, hogy a madárvédelmi intézkedések itt is csak a belépőt jelentik egy természetbarát, fenntartható és élhető település létrehozásában. A mozgalmasság lényege, hogy a madár- és természetbarát gondolkodásnak az egész települést kell áthatnia a területrendezéstől, a zöldfelület-gondozáson keresztül az ismeretterjesztésig és oktatásig. A madárbarát település fókuszában a madarak állnak, legyen több fecske, veréb, gólya és fekete rigó a lakott területeinken, de ez azt is kell, hogy jelentse, hogy legyenek természetvédelmi területei, amiket megfelelő gondossággal kezel, hogy a zöldfelület-gazdálkodásban előtérbe kerüljenek a biodiverzitás-védelmi szempontok, a vízgazdálkodásban egyre több természet alapú megoldást alkalmazzon, az óvodákban és iskolákban biztosítsa a természetismerethez és a természet megkedveléséhez szükséges programok elérhetőségét.

Az újonnan megválasztott vagy újraválasztott települési vezetőktől azt várjuk, hogy minél többen válasszák a madárbarát településsé válás útját, és ezt ne csak a madarakért tegyék, hanem azért, mert felelős városvezetőként egy fenntartható jövőt kívánnak teremteni lakóhelyükön. Mert aki a madarat szereti, rossz városvezető nem lehet.

*Halmos Gergő
ügyvezető igazgató*

MADÁRTÁVLAT – madártani és természetvédelmi folyóirat

XXXI. évf. 3. szám, ár: 890 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

KIADJA: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet „A madárbarát Magyarorszáგért!”

1121 Budapest, Költő utca 21., Tel.: (06-1) 275-6247 · Fax: (06-1) 275-6267 · www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ: Orbán Zoltán

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: Schmidt Egon 1994–1995

KORÁBBI FŐSZERKESZTŐK: Péchy Tamás 1996–2004; Ujhelyi Péter 2004–2011, 2013–2018; Orbán Zoltán 2012, 2018–

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Halmos Gergő, Haraszthy László, Orbán Zoltán, Vásony Petra

NYELVI KORREKTOR: Szűcs Katalin

TERVEZÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Kitaibel Bt.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS: Bányai Lászlóné és Skrionya Barbara

FELELŐS KIADÓ: Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS: EPC Nyomda – Budaörs

FELELŐS VEZETŐ: Mészáros László ügyvezető

ISSN 1217-7156

A címlapon: nagy goda (fotó: Borsányi Attila) – Köszönjük a Birdo – Az év madárfotósa program támogatását!

A hazai madárállományok alakulása 50 év alatt a monitoringvizsgálatok tükrében II.

A Mindennapi Madaraink Monitoringja program eredményei

Az állományfelmérések először jellemzően a ritka, nagy testű, tehát fogyatkozásukban feltűnő madárfajokra koncentráltak. Hazánkban is már a 20. század első felében, közepén megkezdődött a fehér gólyák, a gémfélék vagy a ragadozó madarak fészkeinek felmérése. Idővel azonban világossá vált, hogy sok gyakorinak tartott madárfaj állománya is csökkenőben van, többek közt az élőhelyek változása miatt.

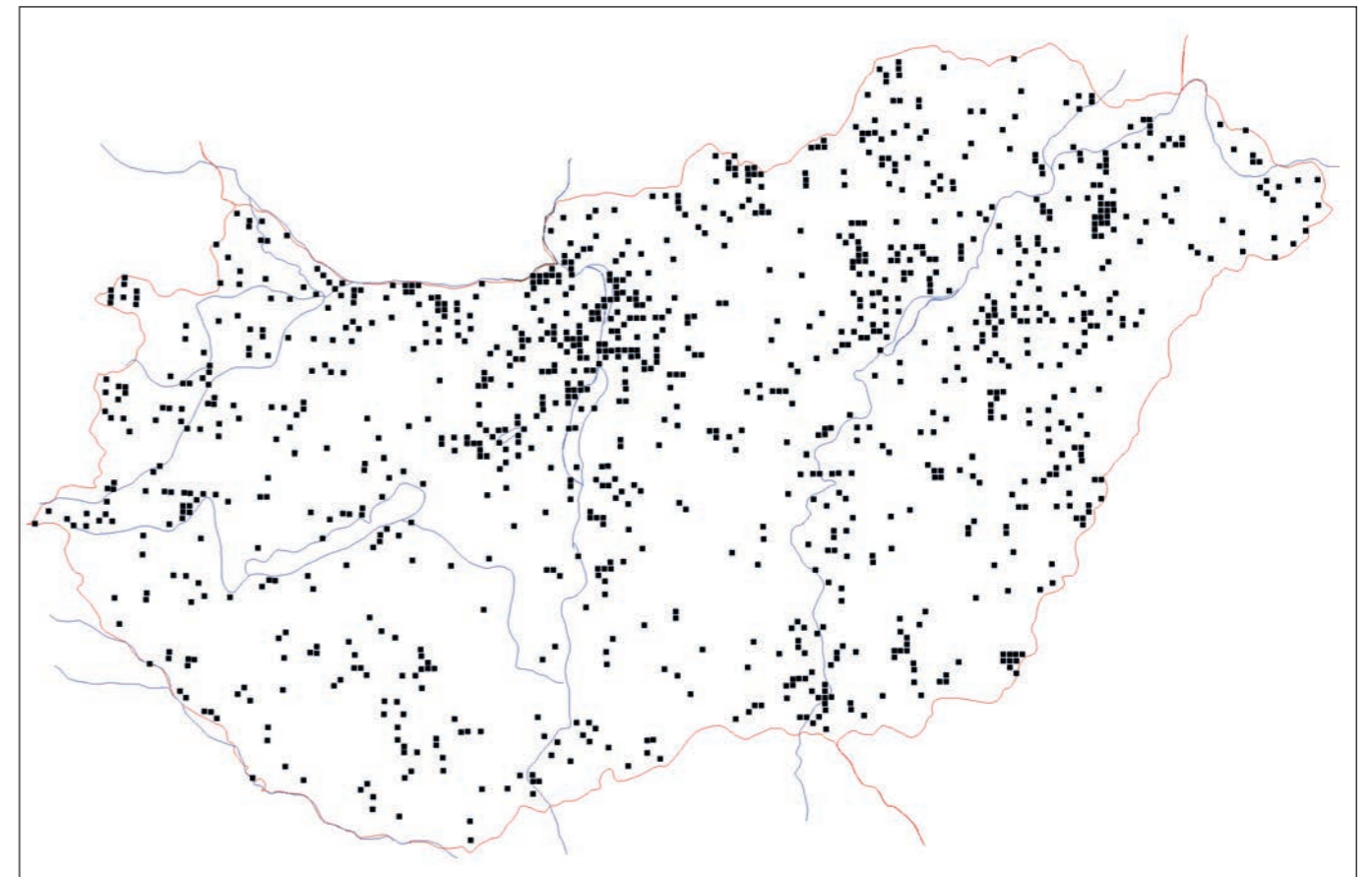

Fotó: Orbán Zoltán

A gyakori madárfajok ilyen célú monitorozása azonban speciális terepi felmérési módszereket kíván meg. Nagyszámú önkéntesnek éveken keresztül ugyanazokon a mintaterületeken standard módszert alkalmazva kell a felméréseket elvégeznie. A véletlen alapján kijelölt mintaterületek révén a felmért területeken az élőhelyek aránya az országos arányhoz hasonló, így a főbb élőhelyekre reprezentatív adatok gyűjthetők. A megfigyelés körülményeinek és kivitelezésének (időszak, napszak, időjárás, időtartam, távolság) kontrollálását biztosító standard felmérési módszerek a megfigyelt fajok és egyedszámuk összehasonlíthatóságára és változásának vizsgálatára adnak módot.

ELŐKÉSZÍTÉS ÉS ELINDULÁS

Az Európai Madárszámlálási Tanács (European Bird Census Council, EBCC) – amely az Európában folyó madármonitorozó és -térképező munka nemzetközi szakmai szervezete – 1997-ben határozta el, hogy a brit Királyi Madárvédelmi Egyesület (RSPB) anyagi támogatásával egy 5 éves úgynevezett pilotprogram keretében vizsgálja meg, hogy egy olyan országban, ahol jól működik egy madárvédelemmel és madárfelméréssel foglalkozó szervezet, de még nincs országos, gyakori madarakat monitorozó programja, miként lehet beindítani és folyamatosan működtetni a fenti szempontoknak megfelelő programot. E feladatra az MME-t kérték fel, és 1998-ban sor

Az MMM keretében az 1999–2023 időszakban felmért és az állományváltozások vizsgálatába bevont 2,5x2,5 kilométeres UTM-négyzetek

került a Mindennapi madaraink monitoringja (MMM) tervezett módszereinek terepi tesztelésére. A sikeres próba alapján 1999-től indult be egységes terepi módszerrel a gyakori madárfajok monitorozása az MMM keretében, kialakítva a nagyszámú résztvevővel való együttműködést, az adatok nyilvántartását és elemzését biztosító Madármonitoring Központot, a Nyíregyházi Egyetemmel együttműködve.

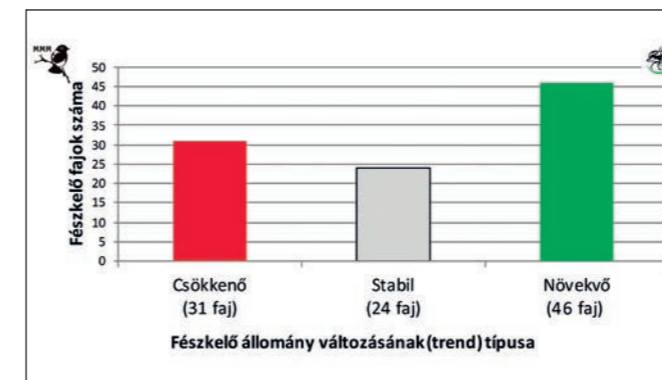
Az EBCC fenti felkérése fontos időszakban történt. Az Európai Unió nyugat-európai tagállamaiban az 1980-ban bevezetett közös agrárpolitika (KAP) a biodiverzitás drámai csökkenését okozta a mezőgazdasági területeken, amelyet első között éppen az ott folyó gyakori madármonitoring-vizsgálatok mutattak ki. Az MMM-program keretében alkalmunk nyílt hazánk 2004-es európai uniós csatlakozását megelőzően a hazai főbb – köztük a mezőgazdasági és erdei – élőhelyek állapotának rendszeres felmérésére a gyakori

madarak révén, amely egyedülálló lehetőséget adott az Európai Unióhoz történő csatlakozást követő változások jelzésére és vizsgálatára.

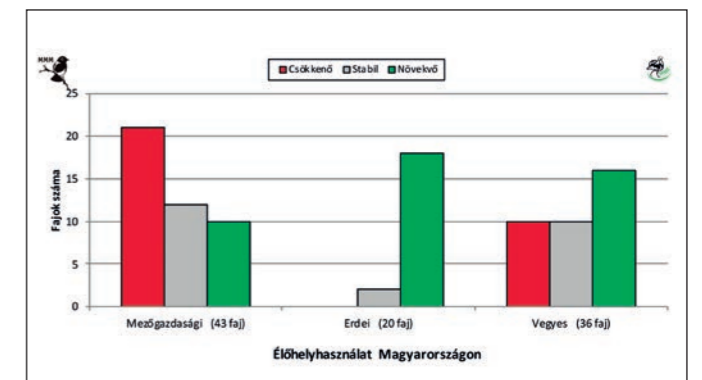
NEMZETKÖZI ÖSSZEHALONLÍTÁSBAN IS MINTÁÉRTÉKŰ

Több mint ezer megfigyelő közreműködésével zajlik a folyamatos monitorozás 1999 óta, amely egyike Európa egyik legnagyobb részvétellel folyó ilyen típusú munkáinak. Évente az ország területének 2%-át érinti, és Kelet-Közép-Európa legnagyobb adatbázisa (51 millió rekord) áll rendelkezésre a hazai fészkelő fajok állományváltozásának vizsgálatára.

A többek közt a hazai MMM tudományos súlyát alátámasztó publikációk közül is kiemelkedik a Stephens és munkatársai (2016) által a *Science*-ben, a világ egyik vezető tudományos lapjában megjelent cikk, amely az Európában és az Észak-Amerikában folyó madármonitorozási adatok alapján az

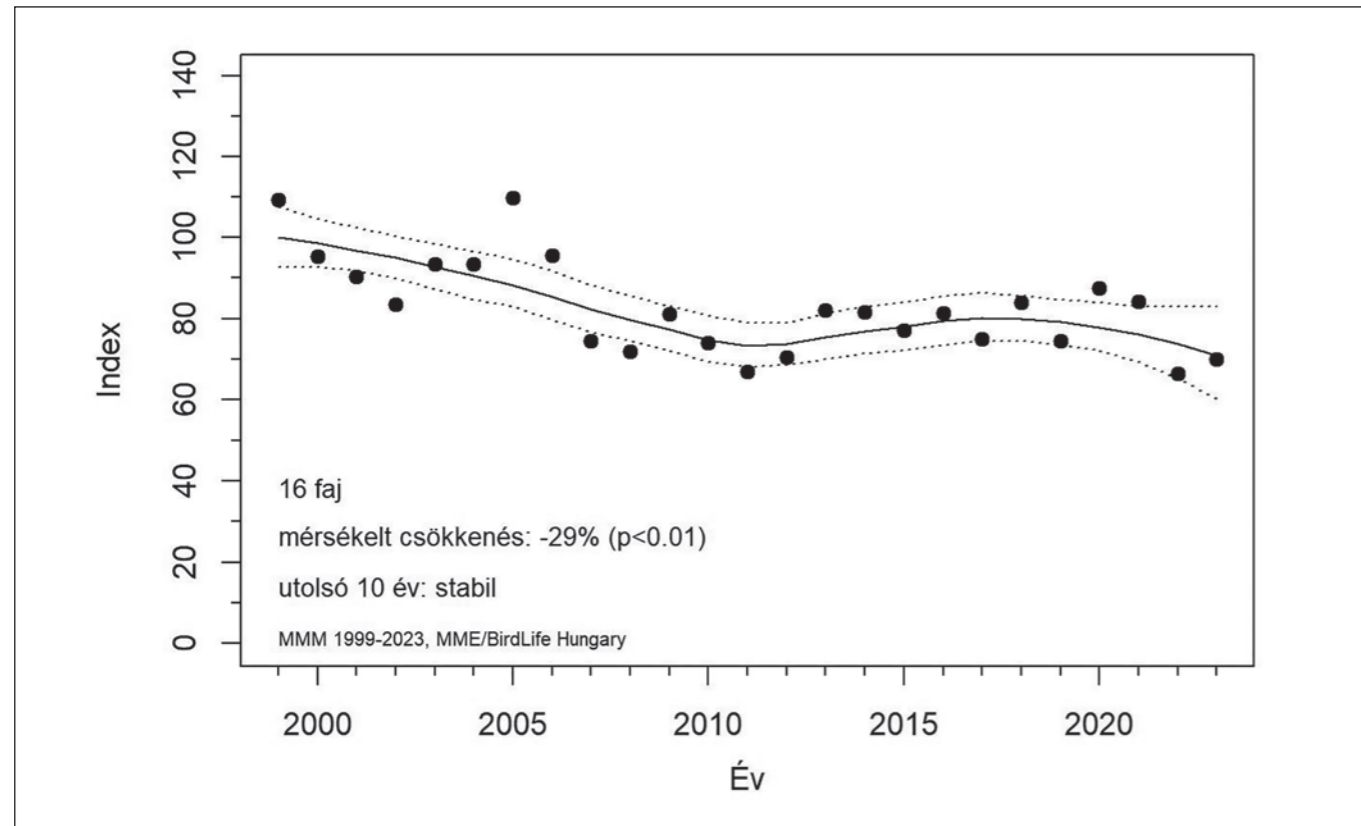

Az ismert fészkelőállomány-változási iránnyal jellemezhető hazai fajok csoportjai az MMM 1999–2023 időszakában

Különböző élőhelyekhez kötődő, ismert állományváltozású fajok populációjának alakulása 1999-2023 között az MMM programban gyűjtött adatok alapján

A hazai mezőgazdasági élőhelyekhez legjobban kötődő 16 fészkelő madárfaj állományváltozása alapján számított mezőgazdaságmadár-index (FBI) értéke 1999–2023 között

elsők között mutatta ki a klímaváltozás hatását vadon élő fajok nagy területre kiterjedő terepi adatai révén – ez a cikk az egyik legtöbbet idézett publikáció e témában a világon.

EREDMÉNYEK

Az MMM keretében 101, hazánkban fészkelő madárfaj esetében (a hazai fészkelő fajok közel fele) van mód modern statisztikai módszerek révén megállapítani az állományváltozás trendjét. További 60 fészkelő faj esetében az állományváltozás trendje nem megállapítható jelenleg a jelentős éves fluktuáció miatt.

A fészkelő fajok élőhelyhasználat alapján alkotott csoportjai között jelentős eltérés van a növekvő, stabil és csökkenő fajok arányát illetően. A jelentős arányban a mezőgazdasági élőhelyeken fészkelő madárfajok közül a legtöbb csökkenést mutat 1999 óta. Az erdei, illetve a vegyes / különböző típusú élőhelyeket használó fajok esetében a növekedést mutató fajok vannak a legnagyobb számban.

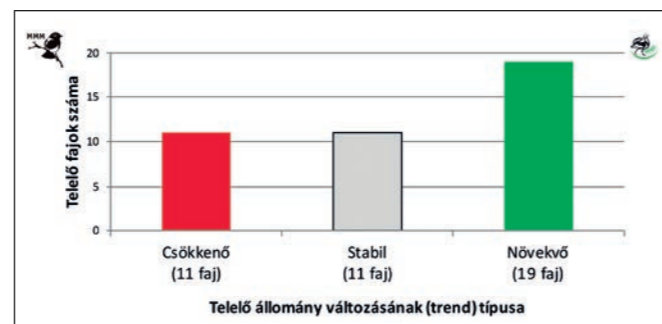
A legnagyobb számban és sűrűségben a mezőgazdasági élőhelyeken megfigyelhető 16 hazai fészkelő faj esetében az állomány nagyságuk változása alapján számított, mezőgazdasági madarak indikátora (farmland bird indicator, FBI) 29%-kal csökkent az 1999 és 2023 közötti időszakban. Ez az indikátor, amely az EU-ban a mezőgazdasági élőhelyek biodiverzitásának állapotmérőjeként alkalmaznak országos és kontinentális léptékben, nemcsak az itt fészkelő madárfajok, hanem más élőlénycsoportok állományának jelentős csökkenését is jelzi.

A hazai fészkelő madárfajok állományváltozása eltérő trendet mutat a különböző vonulási stratégiával jellemezhető fajok esetében is. A hosszú távon vonuló, a Szaharától délre telelő fészkelő fajaink többsége csökkenést mutat, hasonlóan számos más európai országhoz az elmúlt 25 évben, míg az állandó és a részlegesen vagy rövid távon vonuló fajok esetében a növekedő trend a jellemzőbb. A hosszú távon vonuló

fajok évente több ezer kilométeres távolságokat tesznek meg, jelentős akadályokon (például Szahara) átkelve. A fészkelés, vonulás és telelés során használt élőhelyeik állapota és azok időjárási jellemzői a közvetlen (élőhelyek átalakítása) és közvetett emberi tevékenységek (klímaváltozás) miatt jelentősen és kedvezőtlen módon változnak, ami hozzájárul e madárfajok állományainak csökkenéséhez.

A hosszú távon vonuló fajok hazai állományai közel 30%-kal csökkentek, bár az utóbbi 10 évben a csökkenés már nem volt kimutatható. A részlegesen vagy rövid távon vonuló hazai fészkelő fajok állományai, amelyek döntően a Földközi-tenger térségében telelnek, kismértékű növekedést mutatnak. A hazai állandó fészkelő fajaink esetében az állomány nagyság jelentősen, 75%-kal növekedett.

A hazánkban telelő madárfajok állományainak az MMM keretében zajló vizsgálata alapján megállapítható, hogy a legtöbb telelő faj állománya növekedést mutat, aminek a háttérében az utóbbi évtizedekben az áttelelő madarak számára kedvező, azok túlélési lehetőségeit jelentősen növelni képes enyhe teleknek komoly szerepe lehet.

A hazánkban telelő fajok állományváltozása a 2000-2023 közötti időszakban az MMM programban gyűjtött adatok alapján

A mezőgazdasági és erdei élőhelyeket használó fajok között az állományváltozásban látható markáns különbség háttérében nagy szerepe van annak, hogy e két élőhelytípust használó fajok különböznek a vonulási jellemzőikben. A mezőgazdasági élőhelyeken a hosszú távon vonuló fajok aránya lényegesen magasabb, amely fajok többsége csökkenést mutat. Az erdei élőhelyeken fészkelő fajok között lényegesen nagyobb arányban vannak az állandó, illetve a részlegesen vagy rövid távon vonuló fajok, amelyek számára az adatok alapján a telelési körülmények kedvezőbbek.

A mezőgazdasági élőhelyeken ugyanakkor az állandó és a részlegesen vagy rövid távon vonuló madárfajok esetében is állománycsökkenés jellemző, amely fajokat más élőhelyeken a növekedés jellemez. Ezen eredmények ismételt felhívják a figyelmet a hazánk területének több mint kétharmadát kitevő mezőgazdasági élőhelyeket használó, vadon élő fajok, benne a madarak helyzetének jelentős romlására. Az MMM adatain alapuló vizsgálataink azt mutatják, hogy az agrár-környezetgazdálkodási programok lehetőséget adhatnak az egyre intenzívebb agrárgazdálkodás kedvezőtlen hatásainak mérséklésére, amennyiben azok a jelenleginél lényegesen nagyobb területre kiterjedően zajlanak.

A vizes élőhelyeken legnagyobb sűrűségben előforduló fészkelő fajok állományai is jelentős csökkenést mutatnak hazánkban, 40%-kal csökkentek e fajok állományai az MMM-adatok alapján, ami komoly aggodalomra ad okot. Ennek háttérében ezen élőhelyek számának és kiterjedésének nagymértékű csökkenése játszik jelentős szerepet, a klímaváltozás és e területek használatával kapcsolatos kedvezőtlen változások miatt.

ÖSSZEGZÉS

Az MMM adatai alapján elsőként kapunk átfogó képet a hazai madárfauna helyzetéről. Az elmúlt 25 év időszakában a mezőgazdasági és a vizes élőhelyeken megfigyelt fajok esetében

tapasztalható jelentős mértékű állománycsökkenés. Nagy eltérés van a különböző vonulási stratégiájú fészkelő fajok között hazánkban az állományváltozást illetően. A hosszú távon vonuló fajok esetében csökkenő állományok a jellemzőek, míg a részlegesen / rövid távon vonulók és különösen az állandó fajok esetében növekvő állományokat tapasztalunk, amelyek feltehetően a klímaváltozás hatásainak első vesztesei és jelenlegi nyertesei hazánkban. A klímaváltozás további jelentős változásokat eredményezhet a jelenleg nyertesnek látszó fajoknál, amelyek esetében az enyhébb téli időszak mellett a szaporodási és kirepülési időszakokban várható kedvezőtlen hatások (például szárazság, extrém időjárás) szerepe növekedhet a következő időszakban.

Az élőhelyek természeti állapota nagymértékben befolyásolja a klímaváltozás hatásait, amit jól mutat, hogy a mezőgazdasági élőhelyeken az állandó és rövid távon vonuló fajok állományai csökkennek, ugyanakkor az ilyen vonulási stratégiájú, például erdei élőhelyeken élő fajokat növekedés jellemzi.

A vizes élőhelyek madárfajai esetében, amelyek élőhelyei részben vagy egészben a mezőgazdasági tájhoz kapcsolódnak, mind az élőhelyeiken zajló változások, mind a klímaváltozás kedvezőtlen hatásai hozzájárulnak az állománycsökkenéshez.

Az MMM-ben részt vevő megfigyelőink révén egyedülálló lehetőségünk van immáron nemcsak a madarak, hanem hazánk biológiai sokféleségének helyzetét követni, monitorozni széles körű nemzetközi együttműködésben. Ez a munkánk rendkívüli jelentőséggel bír napjaink hihetetlenül gyorsan változó világában a madarakat és biodiverzitást befolyásoló hatások feltárása, követése és a kedvezőtlen hatások mérséklésére alkalmazott beavatkozások hatékonyságának a mérése tekintetében. Legyen részese e fontos munkának lakóhelye, kedvelt madarászhelye közelében!

Szép Tibor

A MADÁRGYŰRÜZŐ ÉS VONULÁSKUTATÓ SZAKOSZTÁLY ELSŐ 50 ÉVE

I. rész: történeti áttekintés

A hazai madárgyűrűzés az MME megalakulásától kezdve szorosan összefonódott az egyesülettel, de már jóval annak megalakulása előtt, 1908-ban vette kezdetét. A madárgyűrűzést, a madárvonulás-kutatás alapvető tudományos módszerét Hans Christian C. Mortensen dán tanár dolgozta ki és alkalmazta először 1899-ben seregélyeken. Ezt követően 1903-ban Németországban, öt évvel később, 1908-ban Észak-Amerikában és Magyarországon is bevezették a módszer szervezett alkalmazását.

Magyarországon a Királyi Magyar Ornithológiai Központ – a későbbi Madártani Intézet – keretein belül Schenk Jakab kezdeményezte és vezette be a madárgyűrűzést. A kezdeti évtizedek eredményeit 1932-ig évente az *Aquila* folyóiratban publikálták. 1908 és 1932 között az intézet közel 300 külső munkatársa 200 madárfaj 84 624 példányát jelölte meg Magyarországon (a későbbi összesítések 1950-ig nem ismertek vagy töredékesek). 1944 decemberében leeggett a Madártani Intézet épülete, benne a teljes gyűjtemény és a madárgyűrűzési törzskönyvek.

A II. világháborút követően a Növényvédelmi Kutatóintézet keretein belül Vertse Albert vezetésével újjászerveződött a Madártani Intézet, és 42 külső munkatárs közreműködésével a hazai madárgyűrűzés is újraindult. Az intézetet 1964-ben az Országos Természetvédelmi Hivatalhoz helyezték át, amely 1968-ban költözött a XII. kerületi Költő utcába, a Jókai-kertben

lévő új épületbe (ma a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság székháza). 1951 és 1973 között Keve András, Pátkai Imre és Schmidt Egon szervezte a hazai madárgyűrűzést az intézet keretein belül. Ebben az időszakban 260 gyűrűző összesen 192 madárfaj 152 963 példányát jelölte meg Magyarországon. 1974. január 6-án megalakult a Magyar Madártani Egyesület, ami mérföldkő a hazai madárgyűrűzés történetében.

ALAPÍTÁS ÉS AZ 1970-ES ÉVEK

Az MME Madárgyűrűző és Vonuláskutató Szakosztálya az egyesület megalakulását követő hetekben már megkezdte munkáját. Az alakuló ülésre 1974. február 5-én került sor az Országos Természetvédelmi Hivatalban, amelyen 32-en vettek részt, többségében a Madártani Intézet régebbi külső munkatársai. Az intézetet Schmidt Egon tudományos ügyintéző,

Vönöczky Schenk Jakab mellszobra (Lugossy László alkotása) az MME fővárosi székhelyén, a Költő utcai Jókai kertben (fotó: Karcza Zsolt)

◀ Napjainkban a klasszikus alumínium gyűrűk mellett széles körben használjuk a madarak egyedi azonosítását távoli leolvással lehetővé tevő színes gyűrűket is (fotó: Orbán Zoltán)

a madárgyűrűzési munka akkori irányítója képviselte. A szakosztály első tisztségviselői közül legtöbben az intézet külső munkatársai voltak. Az alakuló ülésen a szakosztály elnökének Schmidt Egont, tiszteletbeli elnökének Csóka Lajost választották, aki az egyik legrégebb gyűrűző munkatárs volt. A titkári címet Dandl József kapta, akit lemondása után 1975-ben Haraszthy László követett.

Az első években a madárgyűrűzési adminisztrációt a Madártani Intézet, a gyűrűzési programok és a szakosztályi élet szervezését az MME végezte, de lassan újraformálódott a hazai madárgyűrűzés rendszere, és 1976-tól a gyűrűzési és megkerülési adatok regisztrációja is átkerült az MME-hez, egyedül

A Kisoroszi madárgyűrűző tábor 1974-ben (fotó: MME archívum)

Schmidt Egon válaszol a felmerült kérdésekre, majd bejelenti, hogy a vezetőség megválasztása következik. Felteszi a kérdést, hogy a jelenlévők nyílt vagy titkos szavazással önjutták a vezetőséget megválasztani. A jelenlévők a nyílt szavazást választják. Ezután megtörtént a választás, ahol valamennyi tisztségviselőt egyhangúlag jelölték:

Tiszteletbeli elnök:	Csóka Lajos nyugdíjas, a Madártani Intézet egyik legrégebbi munkatársa.
Elnök:	Schmidt Egon tud. ügyintéző / Madártani Intézet/
Elnökselyettesek:	Junász Lajos EM nyugdíjas, a Madártani Intézet régi külső munkatársa Tokés Dénes ny. tanácsai felfeladó, a Madártani Intézet régi külső munkatársa
Titkár:	Dandl József ny. villanyszerelő-művezető, a Madártani Intézet régi külső munkatársa
Titkárhelyettesek:	Fintér László gépkecskevezető, a Madártani Intézet régi külső munkatársa Szentendrey Géza a Filisi Parkerdőgazdaság madárvedője, a Madártani Intézet régi külső munkatársa
Választmányi tagok:	Bary Zoltán tötoredő, a Madártani Intézet régi külső munkatársa Bacay László a Budapesti Állami Erdőrendezés és ornitológusa, a Madártani Intézet régi külső munkatársa Háász József ny. asztalos, a Madártani Intézet régi külső munkatársa Bára János természetvédelmi kerületvezető, a Madártani Intézet régi külső munkatársa Váradi Ferenc szerszámkészítő, a Madártani Intézet régi külső munkatársa Dr. Végvári István urológus-sebész, adjunktus, a Madártani Intézet régi külső munkatársa

Az egyes tisztségek valamint a választmány tagjainak számáról a jelenlévők döntöttek.

Részlet az alakuló ülés jegyzőkönyvéből (fotó: MME archívum)

az engedélyekkel kapcsolatos adminisztráció maradt az intézetnél. Az 1970-as évek végéig Schmidt Egon az intézetben, később, 1983-ig MME-tagként szervezte és irányította a hazai madárgyűrűzést.

A szakosztály minden hónap első keddjén összejövetelt tartott a hivatali könyvtárhelyiségében. Ezekon szakmai továbbképzéseket, vetítéseket, előadásokat tartottak. A találkozók történt a gyűrűkiadás és a jelentőlapok leadása is. Az összejöveteleken 30-60 szakosztályi tag vett részt, ezért később a találkozók új, nagyobb helyszínen, a III. kerületi Frankel Leó Művelődési Házban kerültek megszervezésre.

A megalakulástól kezdve az egyik fontos feladat a madárgyűrűzők képzésének és vizsgáztatásának a megszervezése volt. 1974 nyarán került megtartásra az első fajismereti tanfolyam, amelyet Dandl József és dr. Keve András tartott Budapesten. Később a fővárosi helyszínek mellett vidéken is voltak felkészítők és vizsgák. Ezek szervezésében kiemelkedő szerepe volt Haraszthy Lászlónak és Schmidt Egonnak, valamint a vidéki, helyi munkatársaknak. Ezeknek a tanfolyamoknak és vizsgáknak köszönhetően gyarapodott a gyűrűzők száma, és a Madártani Intézet korábbi munkatársaival együtt az évtized végére már 184 madárgyűrűzőt regisztrált a szakosztály.

A Visegrádi-hegységben szervezett első madárgyűrűző táborok, majd Kisorosiban és később az ország több pontján – a lengyelországi Baltic Action mintájára – szervezett Actio Hungarica (AH)-táborok nagyban segítettek a gyűrűzőképzést is. Az ország minden részéből érkeztek érdeklődők és segítők, akik közül később többen madárgyűrűzők vagy az MME újonnan alakult helyi csoportjainak aktivistái lettek.

A növekvő számú gyűrűzőnek és a táboroknak köszönhetően a korábbi évekhez képest kimagasló mennyiségű madarat jelölt meg Magyarországon. 1974 és 1980 között közel 200 gyűrűző 219 madárfaj 244 360 példányát gyűrűzte meg.

1980-AS ÉVEK

Az egyre növekvő mennyiségű madárgyűrűzési adat feldolgozását a hagyományos, papíralapú rendszerrel már nem lehetett elvégezni. 1986-ban megkezdődtek az adatok számítógépes feldolgozásával kapcsolatos előkészületek, a madárgyűrűzési adatbank kiépítése. A Szép Tibor által írt szoftver (Proring) Kelet-Közép-Európában akkor egyedülálló volt. Ez egy IBM XT számítógépen írt program és dBase-adatbázis volt, amelybe rögzítésre kerültek a megkerülések, valamint a hozzájuk tartozó gyűrűzési adatok. 1988-ban elkészült a magyar madárgyűrűzési adatbank kódjegyzéke, amelyet Büki József és Szép Tibor állított össze, és elérhetővé vált valamennyi hazai gyűrűző számára. Ettől kezdve a gyűrűzőknek már lehetősége volt számítógépes formátumban, floppylemezeken beküldeni az éves gyűrűzési adatokat a központba.

Az 1980-as években több helyszínen, Budapesten és vidéken is (Debrecen, Fülöpháza, Hódmezővásárhely, Kőszeg, Pécs, Sopron és Szeged) voltak madárgyűrűző-tanfolyamok és -vizsgák, amelyek szervezésében és lebonyolításában Büki József, Csörgő Tibor, Haraszthy László és sokan mások részt vettek. 1988-tól a vizsgák a három fő fajcsoport – ragadozó, vízi- és partimadarak, valamint énekesmadarak – szerint több részből álltak. 1990 végére a madárgyűrűzők regisztrációs sorszáma (igazolványszám) elérte a 434-et.

Ebben az időszakban indultak azok a gyűrűzőtáborok, amelyek közül több ma is működő, nagy múltú madárgyűrűző állomássá fejlődött: Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomás (1981-től), Ócsai Madárvárta (1983-tól), Fenépusztai Madárvárta (1986-tól), Bódva-völgyi Madárgyűrűző Állomás, Szalonna (1986-tól), Fehér-tavi Ornitológiai Tábor és Sándorfalva (1988-tól). A madárvártákon kialakult szakmai és baráti körök az egyesületi élet jelentős egységeivé váltak. Az állomásokat látogató érdeklődők közül sokan beléptek az MME-be, de akik nem lettek tagok, azok is megismerték az egyesület munkáját, a látott

Harangi István, az MME központi irodájából több mint negyven év szolgálat után nyugdíjba vonult kollégánk a Fülöpházi Madárvárta Kondor-tavi táborában gyűrűz 1987. július 19-26. között (fotó: Berényi József)

A madárgyűrűzés alapvető befogóeszköze a függőnyháló (fotó: Orbán Zoltán)

madarakat. 1981 és 1990 között 361 madárgyűrűző 248 madárfaj 754 780 példányát gyűrűzte meg Magyarországon.

1990-ES ÉVEK

1991. március 23-án – 15 év kihagyás után – zajlott a szakosztály tisztújító közgyűlése, amely fontos állomás volt a hazai madárgyűrűzés történetében. Az átalakuló társadalmi és gazdasági körülmények, a megnövekedett taglétszám, a növekvő szakmai igények miatt teljesen át kellett dolgozni a madárgyűrűzés rendszerét. Új szervezeti és működési szabályzat készült és került elfogadásra. A közgyűlés dr. Csörgő Tibort választotta meg a szakosztály elnökének, aki 2011-ig töltötte be a tisztséget. Ettől kezdve a szakosztály öt évente tart tisztújító közgyűlést, amelyek során a szabályzat is rendszeresen frissítésre vagy átalakításra kerül.

Ebben az időszakban ismét csak Budapesten tartottak madárgyűrűző-vizsgákat. Az ezeket megelőző tanfolyamok eleinte egy madárvártán zajlottak, később elmaradtak. 1997-ig általában egy-egy énekes- és ragadozómadár-vizsga volt évente, amelyeknek az MME titkársága (ma Központi Iroda) adott otthont. A vizsgáztatók legtöbbször Csörgő Tibor, Simon László és Varga Lajos voltak, mellettük eleinte Váradi Ferenc is részt vett ezeken. A ragadozómadár-vizsgát Bagyura János és Tóth László vezette. 1997. november 8-án volt az utolsó, MME által lebonyolított madárgyűrűzési vizsga. Az év végén a madárgyűrűzők regisztrációs sorszáma elérte az 560-at.

1998-ban jogszabályba (A védett állatfajok védelmére, tartására, bemutatására és hasznosítására vonatkozó részletes szabályokról szóló 8/1998. [I. 23.] kormányrendelet) foglalták a madárgyűrűzés alapvető szabályait, és ebben a madárgyűrűzési vizsgák új rendszerét is szabályozták. A tematikába a madárfaj-, a szakmai és az etikai mellé bekerült a természetvédelmi jogi, valamint a balesetvédelmi ismerettananyag is. Az akkori jogszabály kitért arra is, hogy az 1998 előtt – még az MME szervezésében – vizsgázott madárgyűrűzőknek különbözei vizsgát kell tenniük a jogi és balesetvédelmi ismeretekből. A vizsgák 1998 és 2002 között elmaradtak, mivel ezeket a rendeletben megnevezett szakminisztérium nem szervezte meg.

Az évről évre folyamatosan növekvő gyűrűzési és megkerülési adatok, valamint a számítástechnikai fejlődés miatt elkerülhetetlen volt egy új szoftver készítése. Az 1990-es évek közepétől Varga Lajos kezdte el fejleszteni a 15 éven át működő Ringing office elnevezésű számítógépes alkalmazást, amely már Windows operációs rendszerben futott. Ezzel a

A befogott madarak egyesével kis vászonzacskókba kerülnek és így jutnak el gyűrűzőasztalhoz

szoftverrel valamennyi aktuális madárgyűrűzési adat rögzítésre került, és megkezdődött visszamenőleg is a felhalmozódott gyűrűzési adatok rögzítése.

Újabb madárgyűrűző állomások is alakultak: Ferencmajori Madárvárta, Naszály (1991-től), Barabás, Kaszonyi-hegyi Madárvárta (1992–2010), Kolon-tavi Madárvárta, Izsák (1998-tól) és Tömördi Madárvárta (1998-tól), így a helyi csoportok jelentős részéhez már tartozik egy-egy madárvárta. 1991 és 2000 között 380 madárgyűrűző 260 madárfaj 1 034 291 példányát gyűrűzte meg Magyarországon.

2000-ES ÉVEK

2003-ban a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium háttérintézménye, a Környezetgazdálkodási Intézet szervezte meg a gyűrűzőknek az 1998-as jogszabályban meghatározott különbözei vizsgát, amelyet 242 gyűrűző tett le sikeresen. Az ezt nem teljesítő gyűrűzők elvesztették a jogosultságukat, a regisztrált munkatársak száma lecsökkent. 2003 őszén – öt év szünet után – kezdte meg a szakminisztérium háttérintézete az új szabályok szerinti vizsgáztatást, amely évente két alkalommal kerül megrendezésre. 2010-ig összesen 111 fő vizsgázott, a madárgyűrűzők regisztrációs sorszáma elérte a 671-et.

Az időszak legfontosabb feladata az évről évre keletkező adatok, valamint a korábbi évek, évtizedek még nem rögzített gyűrűzési adatainak digitalizálása, a hazai madárgyűrűzési adatbank naprakész állapotának elérése volt. Ez azért volt még időszerűbb, mert elkezdődtek a hazai madárvonulási atlasz előkészületei, amelyhez mindenképpen teljes, lezárt adatbankra volt szükség. Ezt a központban dolgozó munkatársak, polgári szolgálatos segítők, megbízott és önkéntes adatrögzítők végezték. Emellett évről évre egyre nőtt azoknak a gyűrűzőknek a száma, akik elektronikus adattábla formájában küldték be az éves gyűrűzési adataikat, így ezeket – kisebb-nagyobb előkészítést követően – csak importálni kellett a központi adatbázisba.

A madárgyűrűzési adatbankban 2006-ban 3,9 millió adatrekord volt. A madárgyűrűzési adatok visszamenőleges rögzítése lezárult, és a teljes adatbázis ellenőrzése megtörtént. Ez képezte a 2009-ben a Kossuth Könyvkiadó gondozásában megjelent *Magyar madárvonulási atlasz* alapját.

A szakosztályi életnek 2002-től az évente megrendezésre kerülő Gyűrűzőtalálkozó volt a központi rendezvényei. Az első kettő még bizonyos értelemben az AH-tábor-vezetők találkozója volt 2002-ben Fülöpházán és 2003-ban az Ócsai

A gyűrűzés alapját a napló lehető legtöbb adatot tartalmazó kitöltése jelenti (fotók: Orbán Zoltán)

Madárvártán. Ezeket dolgoztuk át a mai formájára az Actio Hungarica és terveztük meg a 2004-ben indult CES-programot. 2005-ben már minden gyűrűző és érdeklődő számára nyitott módon került megrendezésre a Gyűrűzőtalálkozó, amely egyben a szakosztályi közgyűlés is. A 2010-ig – egy kivételével Budapesten, a Csillebérci Szabadidő- és Ifjúsági Központban – ősszel szervezett találkozók általában 30-90 fő közötti résztvevő jött össze. A VI. Gyűrűzőtalálkozó 2008-ban, a hazai madárgyűrűzés centenáriumi évében, az MME VII. Tudományos Ülése részeként Baján került megrendezésre. Ennek vendége volt és előadást is tartott Stephen Baillie (British Trust for Ornithology), az EURING akkori elnöke.

Újabb madárvárták is megkezdtek a munkájukat: Famosi Madárvárta (2004-től), Dávod és Földvári-tó (2010-től). 2001 és 2010 között 334 madárgyűrűző 272 madárfaj 1 997 895 példányát gyűrűzte meg Magyarországon.

2011-TŐL

Az internet és a számítástechnika rohamos fejlődésével egyre nagyobb igény mutatkozott arra, hogy egy új, online alkalmazás készüljön a madárgyűrűzési adatok kezelésére. 2014-ben indult el a T-Systems Magyarország és az MME közös munkájából született új, Tringa (T-Ring Application) elnevezésű online madárgyűrűzési adatbankkezelő alkalmazás. Ezzel a szoftverrel a gyűrűzők és a rendszeres megfigyelők már közvetlenül,

A központ gyűjti be, tárolja és összesíti a gyűrűzők terepnaplóinak éves adatait, látja el gyűrűkkel és naplókcal a túlnyomórészt önkéntesként dolgozó madárgyűrűzőket

online módon kezelhetik a madárgyűrűzési adataikat, ami a központ munkáját is hatékonyabbá tette. Az alkalmazásnak jelenleg közel 600 felhasználója van.

A madárgyűrűző-vizsgák lebonyolítását az Agrárminisztérium rendszeresen elvégzi, a Magyar Természettudományi Múzeum Madárgyűjteményével és a Madárgyűrűzési Központtal egyeztetve. 2011-től 2023-ig összesen 145 gyűrűző tett sikeres vizsgát. 2023. év végén a madárgyűrűzők regisztrációs sorszáma elérte a 816-ot. 2011 és 2023 között 383 gyűrűző 291 madárfaj 2 877 430 példányát gyűrűzte meg Magyarországon.

A madárgyűrűző-tanfolyamok – különböző okok, de legfőképpen kapacitáshiány miatt – közel 25 éve nem kerültek megszervezésre. A Madárgyűjteményben volt lehetőség a preparátumok átnézésére, de szervezett formában csak az utóbbi években kerülhetett sor teljes vizsgafelkészítőre. 2021-ben a szakosztály vezetőségének és a vizsgát lebonyolító szakemberek javaslatára ismét elindult a tanfolyam megszervezése, évente két alkalommal, a vizsgák előtti hetekhez igazítva, online előadások formájában.

A 2012. évi, tisztújító szakosztályi közgyűlést is magába foglaló Gyűrűzőtalálkozó ismét Baján került megtartásra a IV. Nemzetközi Eurázsiai Ornitológiai Kongresszus keretében. A szakosztály új elnöke Szinai Péter lett. 2017-től a Gyűrűzőtalálkozó és a Monitoringközpont által évente megrendezett MMM-találkozó összeolvadt, mivel a résztvevők jelentős része mindkét központ munkájában érintett. Ettől az évtől kezdve minden év februárjában rendezzük meg közösen a Madárszámlálók és Madárgyűrűzők Országos Találkozóját (MMOT) Budapesten, 90-130 fő részvételével. 2021-ben a Covid-járvány miatt az MMOT-t online tartottuk (Microsoft Teams alkalmazás segítségével), amelyre 70 fő jelentkezett be.

Mivel a jeladók és a geológusok rendkívül drágák, a hagyományos gyűrű pedig csak kézből, testközelből olvasható le, ár/érték arányban a legjobb megoldást a távcsővel, teleszkóppal többszáz méterről leolvasható színes gyűrűk jelentik – a képen második éves parlagi sas (fotó: Orbán Zoltán)

Az MME első 50 évében összesen 816 madárgyűrűző kapcsolódott be a gyűrűzőmunkába. 2023. év végén 490 regisztrált gyűrűzőt tartott nyilván a Madárgyűrűzési Központ, közülük jelenleg 300 aktív. A legifjabb éppen elmúlt 18 éves, a rangidős aktív madárgyűrűző 89 éves. A regisztrált gyűrűzők több mint kétharmada MME-, így egyben szakosztályi tag is, az aktív gyűrűzők esetén ez az arány még magasabb. A madárgyűrűző-vizsgáknak köszönhetően a gyűrűzők száma évről évre növekszik, újabb és újabb lelkes tagok, kutatók, madárkedvelők kapcsolódnak be a szakosztály munkájába. Ők egyénileg vagy a madárgyűrűző állomásokon, táborokban, különböző MME-programok keretében, szabadidejükben jelölik a madarakat. A gyűrűzők egy része tudományos munkát végez, egyetemeken és kutatóintézetekben alkalmazottaként, míg egy másik, jelentősebb részük a természetvédelemben dolgozik, és a munkájukhoz tartozik a fokozottan védett madárfajok költési sikerességének ellenőrzése és ennek részeként a fiókák jelölése. Bármilyen munkatársainkat, nélkülük, fáradhatatlan kitartásuk nélkül nem emelkedhetett volna világhírűvé a magyar madárgyűrűzés.

2023

2023-ban a szakosztály vezetősége úgy döntött, hogy az MME és azon belül a szakosztály megalakulásának 50. évfordulóján szakosztályi elismerő díjakat alapít. Szakosztályunknak nem voltak korábban ilyen kitüntetései, a tagjainkat korábban nem jutalmaztuk, ezért ez a vezetőség részéről hiánypótlásnak tekinthető. Ezekkel az elismerésekkel a 2024-es Gyűrűzőtalálkozótól kezdve minden évben olyan madárgyűrűzőket jutalmazunk, akiknek a munkája kiemelkedő. Díjazzuk a legkiválóbb munkatársainkat, akik hosszú évek óta dolgoznak a madárvonulás-kutatás területén. Díjazzuk az elkötelezettségüket, kitartásukat és szakmai tudásukat. Három elismerő díjat alapítottunk, ebből kettő automatikusan jár azoknak a gyűrűzőknek, akik a díjhoz kapcsolódó szintet elérték. A harmadik, a legkiemelkedőbb díj a Schenk Jakab-díj, amelyet a javasolt gyűrűzők közül évente egyvalaki kaphat meg.

A Madárgyűrűző és Vonuláskutató Szakosztály 50 éves fennállásának alkalmából alapított elismeréseket először 2024. február 11-én adta át a szakosztály vezetősége nevében a korrelnök Benei Béla és Karcza Zsolt, az MME Madárgyűrűzési Központjának vezetője.

PALKÓ SÁNDOR-DÍJ

A díjat a Gyűrűzőtalálkozón automatikusan megkapja az a madárgyűrűző, aki a tárgyévét megelőző évben elérte a százezer gyűjtött madárgyűrűzési adatot (gyűrűzés és megkerülés). 2024-ben mindenki megkapta visszamenőlegesen, aki a felteételnek 2023. évet bezárólag megfelelt (zárójelben a százezeredik gyűjtött adat elérésének éve szerepel): dr. Csörgő Tibor (2002), Németh Ákos (2002), dr. Szép Tibor (2008), Privigyei Csaba (2009), Bank László (2012), Krug Tibor (2013), Fenyvesi László (2016), Gregorits János (2020), dr. Lukács Zoltán (2020) és Lukács Katalin Odett (2022).

A díjat Palkó Sándorról (1959-2002) neveztük el, aki Magyarországon először érte el a százezer madárgyűrűzési adatmennyiséget a múlt század utolsó évében, 2000. július végén. Palkó Sándor, az MME egykori aktív tagja, madárgyűrűző, a Fenékpusztai Madárgyűrűző Állomás egyik alapítója, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság munkatársa volt.

Munkásságát az MME 1995-ben Chernel István-emlékéremmel, az állami természetvédelem 2001-ben Pro Natura díjjal ismerte el. Palkó Sándor 1978 és 2002 között 101 712 madarat gyűrűzött, legnagyobb részét a fenékpusztai állomáson. A díj grafikája és Palkó Sándor karikatúrája Paul-Szőke Orsolya grafikus munkája, a díjakat a PAISZ design készítette.

A díjakról és a díjazottakról az mme.hu honlapon olvashat bővebben a „Beszámoló a Madárszámlálók és Madárgyűrűzők VIII. Országos Találkozójáról” (2024.02.14.) címen

50 ÉV A MADÁRGYŰRŰZÉS SZOLGÁLATÁBAN ELISMERÉS

A szakosztály éves rendezvényén automatikusan az a regisztrált madárgyűrűző kapja, aki a tárgyévét megelőző évben elérte az 50. olyan évet, amelyben gyűrűzött madarakat. Idén öt olyan kiváló madárgyűrűző vehette át az elismerést, aki a kezdetektől a hazai madárgyűrűzőcsapat részese, vezető egyéniség és példakép. Minden madárgyűrűzőnek kívánjuk, hogy eljuthasson idáig, hogy 50 éven át, 50 évben gyűrűzhet madarakat! Ennek a díjnak a grafikája is Paul-Szőke Orsolya grafikus munkája, a díjakat a PAISZ design készítette.

Dr. Csörgő Tibor

Az MME alapító és örökös tagja, az Ócsai Madárvárta alapítója és vezetője, a szakosztály elnöke 1991 és 2011 között. 1974-től gyűrűző, azóta minden évben jelölt madarakat, összesen 114 352 hazai gyűrűzési és 51 596 visszafogási adat van a nevében.

Dr. Bankovics Attila

Az MME alapító és örökös tagja, a Madártani Intézet egykori igazgatója, a Természettudományi Múzeum Madárgyűjteményének egykori vezetője, 2006 és 2010 között az MME elnöke. 1970-től gyűrűző, 54 évben gyűrűzött madarakat, összesen 8084 példányt.

Pintér László

Az MME alapító tagja, a szakosztály első választmányának tagja, titkárhelyettese volt. 1960-tól gyűrűző, azóta 52 évben jelölt madarakat, összesen 16 051 példányt.

Dr. Rékási József

Az MME alapító és örökös tagja. 1964-től gyűrűző, 2013-ig megszakitásokkal 50 évben gyűrűzött madarakat, összesen 15 943 példányt.

Szentendrey Géza

Az MME alapító és örökös tagja. Neve összeforrta az MME-vel és a szakosztállyal, 1974-ben ott volt a szakosztály alakuló ülésén, ahol titkárhelyettesnek választották. 1973-tól gyűrűző madarakat, részt vett az első gyűrűzőtáborok szervezésében. 50 év alatt összesen 37 101 példányt jelölt.

SCHENK JAKAB-DÍJ

A szakosztály vezetősége alapította meg a hazai madárgyűrűzés legkiválóbb szakmai elismerését, a Schenk Jakab-díjat, és idén, a megalakulásunk 50. évfordulóján első ízben adtuk át. Schenk Jakab (1876–1945) a Magyar Madártani Intézet egykori igazgatója, az ornitológia és természetvédelem kiváló, kimagasló alakja, a hazai madárgyűrűzés megszervezője volt.

A Schenk Jakab díj plakettje (fotó: MME archívum)

Az elismerést évente egy alkalommal adja át a vezetőség a Gyűrűzőtalálkozón egy olyan aktív madárgyűrűzőnek, aki nagymértékben járult hozzá a magyarországi madárvonulás-kutatás, a madárgyűrűzés eredményeihez, ezzel a vonuló madarak védelméhez; madárgyűrűzőként rendszeresen, aktívan részt vesz a madárgyűrűző állomások munkájában vagy az MME kutatási és természetvédelmi programjaiban; a madárgyűrűzési dokumentációja példaértékű; a szakmai tudását és tapasztalatait megosztja a kezdő madárgyűrűzőkkel, valamint a hazai madárgyűrűzés és madárvonulás-kutatás bemutatását magas színvonalon végzi. A díjat a Vésnök Kft. tervezte és öntötte. A szakosztály vezetőségének döntése alapján a jelöltek közül 2024-ben a Schenk Jakab-díjat Kalocsa Bélának adományozza.

Kalocsa Béla, az MME örökös tagja, 1991 és 2021 között két évtizeden át a szakosztály vezetőségi tagja volt. 1978-tól madárgyűrűző, 46 év alatt 64 362 madarat gyűrűzött és 11 655 visszafogást dokumentált. Kezdetben a fülöpházi AH-táborban gyűrűzött rendszeresen. A fekete gólya-védelmi és -kutatási programja világhírű. 1994-től jelöli a fekete gólyákat színes gyűrűkkel. Ezekről rendszeresen jelennek meg publikációi, beszámolója a *Heliaca* folyóiratban. Az utóbbi évtizedben a Kolon-tavi Madárvártán vesz részt az utánpótlástáborok szervezésében, lebonyolításában. Az Actio Riparia programban is részt vesz a Baja környéki gyűrűzőkkel és madarászokkal, a bácskai partifecskeleteleken számolja és gyűrűzi a madarakat. 2007 óta vesz részt a CES-programban az érsekcsanádi CES-ponton. Hajthatatlan ragadozómadár-megfogó és -jelölő. Számos ragadozó madár célzott megfogása köszönhető neki, amelyekre jeladók kerültek. Kívánjuk, hogy a tevékenységét még sokáig végezze!

Gratulálunk minden díjazottnak! Jelen cikkhez felhasználtam a *Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület első 50 éve* című könyv (szerkesztette: Haraszthy László) ide vonatkozó fejezeteit, valamint a www.mme.hu/madargyuruzok weboldalt. A cikk második részében a hazai madárgyűrűzés eredményeiről számolunk be.

Karcza Zsolt, az MME Madárgyűrűzési Központ vezetője

Telepesen fészkelő madarak VI.

KÉK VÉRCSE

A telepes fészkelés számtalan előnnyel jár, de veszélyeket is rejt magában. Telepesen olyan fajok tudnak költöni, amelyeknek korlátlan mennyiségű táplálék áll a rendelkezésére, vagy azok „kényszerülnek” ilyen módon felnevelni fiókáikat, amik olyan speciális körülmények között élnek, amelyből csak nagyon kevés van. Ezek alapján akár azt is gondolhatnánk, hogy előbbieket saját elhatározásból, utóbbiak pedig a kényszer hatására választják a telepes fészkelést. Annak ellenére, hogy mindkét feltételezésben sok igazság van, ennél bonyolultabb a helyzet, mert számos további tényező is befolyásolta a fajokat, amikor az evolúció során a telepes költést választották.

Az olyan fajok, amelyek a táplálékkeresés vagy a vonulás során keresik egymás társaságát, költhetnek telepesen és páronként is. Gondoljunk csak a házi verébre, amely legtöbbször csapatosan keresi táplálékát, és a költés során is akkor érzi jól magát, ha fajtársai közvetlen közelében lehet. A fehér gólya is rendszeresen csoportosul egy-egy kedvező táplálkozóterületen, csapatokba verődve vonul, és általában páronként települ, de ismertek kolóniai is.

A kék vércsék telepes költése a vetési varjaktól függ, azok fészkei kínálnak számukra lehetőséget kolóniák kialakítására

A RAGADOZÓ MADARAK TÖBBSÉGE PÁRONKÉNT FÉSZKEL

Ennek minden bizonnyal az a legfőbb oka, hogy a költőhely táplálékbázisa legtöbbször csak két szülőmadárnak és a fióka, fiókák felneveléséhez szükséges mennyiségű zsákmányállatból áll. Ezt természetesen nem úgy kell érteni, hogy például egy héja- vagy egy szirtis-pár akkora területet használna, amekkorán éppen elegendő a zsákmányállatok száma. Annál ugyanis sokkal többre van szükség, mert egyrészt ha a zsákmányállatok sűrűsége nem ér el egy bizonyos szintet, akkor azok elejthetősége bizonytalan, másfelől egyetlen ragadozó állat sem fejthet ki az elviselhetőnél nagyobb nyomást zsákmányállataira, mert akkor azok annyira megfogyatkoznak, hogy kellő számban nem lennének elejthetők. A specialista fajok – például a darázsölyv vagy a kígyászölyv – esetében pedig szinte elképzelhetetlen lenne telepesen költöni, mert a zsákmányállataik olyan kis sűrűségben élnek, amely lehetlenné teszi, hogy ugyanazon a területen több pár is azokra települjön.

KESELYŰK ÉS HAMVAS RÉTIHÉJA

Annak ellenére, hogy a ragadozó madarak többsége revírt tart, azaz fajtársait elűzi az általa elfoglalt területről, közöttük is akadnak olyanok, amik telepesen fészkelnek, de olyanok is, amik úgynevezett laza telepet alkotnak. Az Eurázsiai barátkeselyű és az ugyanezen a területen, továbbá Afrikában is fészkelő fakó keselyű (összesen hét fajuk ismert) jellemzően telepesen költönek. A barátkeselyű fára, a fakókeselyűfajok többsége sziklafalakra építi fészket, de az afrikai fehérhátú

(fakó) keselyű szintén fán költ. Ezek a fajok nagy testű állatok tetemeivel táplálkoznak, a telepeken nem konkurensi egymásnak, a táplálékkeresésben viszont nagyon sikeres a közös felderítésük. A nálunk fészkelő ragadozó madarak közül a hamvas rétihéja is hajlamos a telepes költésre, de ezt inkább laza telepnek kell tekinteni, hiszen a fészkek nem közvetlenül egymás mellett helyezkednek el, a fészkekön tartózkodó madarak nem látják egymást. Táplálékuk – apró termetű kisméltők, gyíkok, nagyobb méretű rovarok – ugyanakkor lehetővé teszi, hogy az egymás közelébe település előnyeit kihasználják, például a fészkeik, fiókáik védelme érdekében.

SÓLYOMFÉLÉK

Ennek a madárcsoportnak több faja is szeret telepesen költöni vagy laza telepet alkotni. Ez a költési gyakorlat elsősorban a kis termetű fajokra jellemző, de akad kivétel is, hiszen az Eleonóra-sólymot a közepes méretűekhez soroljuk. Ez a faj tipikusan azok közé a telepesen költő fajok közé tartozik, amelyek speciális életvitel miatt csak nagyon kevés helyen tudnak megtelepedni. A madárvonulás idejére eső fiókanevelése miatt legnagyobb biztonsággal azokon a tengerekből kiemelkedő, lakatlan, kopár sziklaszigeteken tud megtelepedni, ahol semmiféle zavarás sincs. Mivel ezek a szirtek a vonuló madarak által választott útvonalakon helyezkednek el, általában nem kell nagy távolságra elszállniuk, hogy a kimerült madarakból zsákmányoljanak. Telepeiken azonban a tojásokat olyan sziklapárkányokra rakják, amelyek legtöbbször nem látszanak egymástól. A sólyomfélék köztudomásúan nem építenek fészket, másokét foglalják el költésre, szikla- és épületpárkányokon, nagyobb fák kikorhadásaiban, esetenként szalmabálák között, mesterséges költőládákban stb. rak tojást. A nálunk is költő vörös vércse elsősorban varjúfélék megüresedett gallyfészkeiben neveli fiókáit.

Az ilyen törzsüregekben is szívesen költönek,...

Vetésivarjú-telepek hiányában legtöbbször a dolmányos varjú megüresedett fészkeit foglalják el, ami az ezekben épített, a vércsefiókák és szülei lábára tekeredő bálakötőzörsíneg-darabok miatt veszélyekkel is jár

KÉK VÉRCSE

A kék vércse azonban egy igazi telepesen költő madár, amely elsősorban a vetésivarjú-telepeket foglalja el azok fiókáinak kirepülése után. Mivel a varjúfészkek gyakran olyan sűrűn helyezkednek el egymás mellett, hogy azok összeérnek, sokszor a kék vércsék is ilyen közel – akár csak fél méterre – települnek egymás mellé. Vajon miért éri meg egy kékvércse-párnak, hogy ilyen közelségben, ilyen stresszes helyzetben kezdjen fiókat nevelni?

Mielőtt erre válaszolunk, nézzük meg, hogy miért képes egyáltalán a kék vércse telepet alkotni. Az egyik legfontosabb, hogy a zsákmányállatai nem korlátozzák a kolóniaalkotásban. Ha a varjútelep a számára ideális füves terület közelében vagy azon helyezkedik el, a sáskák szinte korlátlan számban állnak rendelkezésükre, és bármennyire hihetetlen, ezzel a táplálékkal képesek akár négy fiókat is felnevelni. Pocokgradációs évben elsősorban ezzel a kisméltővel táplálkoznak, amelyet könnyen el tudnak fogni, és attól hamar jóllaknak a fiókák. Fontos táplálékukat képezik a barna ásóbékák is, melyek éjszaka aktívak, nappalra beássák magukat a talajba. Ekkor a kék vércsék nem tudják zsákmányul ejteni, azonban az esti szürkületben előmerészkedők és különösen az éjszakai esők után még hajnalban is aktívak közül a vércsék sokat elkaphatnak közülük.

A fészkeépítésben sincs konfliktus az egyes párok között, mivel ilyen tevékenységet nem végeznek, ennek megfelelően

...ahol a fiókák legtöbbször sikeresen fel is nővekednek

Az ilyen költőládákat a kék és a vörös vércsék is szívesen elfoglalják

nem is lopkodják egymás fészkeiből a vékony ágakat, veszőket, mint például a szerkők, amelyek ezt a nem éppen dicsőséges tevékenységüket folyamatosan végzik. Egy-egy vetésivarjú-telepen általában sokkal több fészék található, mint amennyi kék vércse oda akarna települni. Ez azt jelenti, hogy a fészekválasztás idején, ha kisebb-nagyobb civódásokat el is követnek, alapvetően békésen zajlik a fészekfoglalásuk.

A kék vércsék telepei a sokszor bőségesen rendelkezésre álló táplálék ellenére sem növekedhetnek akkorára, mint a vetésivarjú-kolónia, azaz nem alakulnak ki ezres vagy többezres kékvércse-telepek, míg a vetési varjaknál ez egyáltalán nem ritka jelenség.

A táplálék és a fészkek ezek szerint nem korlátozza a kék vércsét abban, hogy kolóniákat alkossanak. De mi van akkor, ha nincsenek a környéken vetésivarjú-telepek? Ebben az esetben a kék vércsék a vörös vércsékhez hasonlóan egyesével települnek, illetve egymástól olyan távol lévő fészkekben nevelik fiókáikat, amilyen mesze a szarka- vagy dolmányosvarjú-fészkek helyezkednek el egymástól. Dolmányos varjúból a sík területeken mindenfelé sok költ, tehát van elég fészék a vércsék számára. Igen ám, de a telepes fészkelésnek az egyik legfontosabb előnye a közös védekezés, amely ilyen esetben nem működik. A Hortobágyon végzett vizsgálatok során kimutattuk, hogy a telepesen fészkelő kék vércsék átlagosan egy fiókéval többet repítettek, mint a szoliter fészkelők. A kék vércse

Héja által elejtett kék vércse maradványai

Költőládba települt kékvércse-pár tojásai és frissen kikelt fiókái

a mérete miatt nem tudja megvédeni a tojásait, esetenként kisebb fiókáit a dolmányos varjúval vagy a hollóval szemben, ezért azok gyakran a varjufélék zsákmányaivá válnak. Ezzel szemben egy aktív kékvércse-telepnek a közelébe sem merészkednek a fészekfosztogató varjufélék.

A kékvércse-telepek biztonsága más fajokat is vonz. Rendszeresen költenek a telepen erdei fülesbaglyok, néha egy-egy pár sárgarigó is. Rendszeres fészkelő a kis őrgébics is, amely gyakran több párban is költ a kék vércsés erdőrézben. Az örvös galambok betelepülése pedig kifejezetten látványos, rendszerint több pár is kihasználja a kék vércsék által kínált menedéket. A telep védelme mindaddig szinte tökéletesen működik, amíg ki nem repülnek a fiókák. A frissen kirepült vércsefiókák viszont már egyre jobban eltávolodnak a fészektől, és ilyenkor a telepet magába foglaló erdő vagy erdőfolt olyan részeire is eljutnak, ahol a frissen kirepült és mindig éhes héják szinte észrevétlenül tudnak közülről zsákmányolni. Ha egy fiatal héja beszokik egy vércsetelepre, akkor ott jelentős pusztítást tud végezni.

A NÉLKÜLÖZHETETLEN, KÖLTÉST SEGÍTŐ ESZKÖZÖK

Bár már az 1900-as évek elején is raktak ki kék vércsék számára fészekkosarakat, sokáig nem volt szükség ilyen módon segíteni megtelepedésüket. A 2000-es években viszont annyira lecsökkent a vetésivarjú-állományunk, ami már súlyosan negatív hatást gyakorolt a kék vércsékre is. Kezdetben mi is fészekkosarak kihelyezésével próbáltunk segíteni a kék vércsék fészekhiányán, de rövidesen kiderült, hogy ezeknél sokkal tartósabbak és legalább annyira kedveltek a fából készült költőládák, melyekből ma már országsszerte több ezer várja a tavasszal visszaérkező madarakat.

Ezzel azonban nincs vége a kék vércsék telepes költését biztosító beavatkozásoknak, ugyanis a vörös vércsék, a csókák és az erdei fülesbaglyok is felfedezték maguknak ezeket a ládákat, és gyakran azokban nevelik fiókáikat. Mivel mindhárom faj korábban kezd költeni, mint a kék vércse, ezért amikor azok megérkeznek, esetenként már csak korlátozott számú láda áll rendelkezésükre. Ezeknek a fajoknak a folyamatos betelepülését azonban nagyon nehéz követni újabb ládák kirakásával.

A ládák kihelyezése rendkívüli jelentőségű a hazai kékvércse-állomány fenntartása szempontjából, de az igazi megoldás az lenne, ha ismét lennének nagyszámú fészkekből álló vetésivarjú-telepek, melyeket a következő számban mutatunk be.

Haraszthy László

24. Tatai Vadlúd Sokadalom

2024. november 30. (szombat)

A tatai Öreg-tavon minden ősszel vadludak ezrei gyülekeznek, és velük együtt megjelennek az őszbúcsúztató madármegfigyelők is.

Ha Ön szereti a jó társaságot, kíváncsi a világon szinte egyedülálló látványra, amit a reggel és este megfigyelhető madártömegek jelentenek, akkor ott a helye az Öreg-tó partján, ahol november 30-án (szombaton) egész napos rendezvényvel várjuk Önt és családját, osztályát, baráti társaságát.

TALÁLKOZZUNK TATÁN!

A programról november elejétől részletes ismertető olvasható a vadludsokadalom.hu honlapon.

A program szervezői:

MME Komárom-Esztergom Megyei Helyi Csoport • Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság • Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület

Megfigyelések a parlagi sas szántóföldi viselkedéséről

A parlagi sas az utóbbi évtizedekben elfoglalta a mezőgazdasági területeket, szerte az Alföldön ott találjuk a mezővédő erdősávokban, fasorokban, facsoportokban. Zsákmányállata zömmel fácán és mezei nyúl, ezenkívül sokféle állatot elejt, többek között kisemlősöket is.

A 2023. őszi székesfehérvári megfigyeléssorozatunk nyomán konzultáltunk hazai madarászokkal (Fenyvesi László, dr. Hadarics Tibor, Kovács András, Pabar Zoltán és Somogyi Csaba). Kiderült, hogy a jelenséget már többen észlelték az ország különböző pontjain, ám a részleteket még a nagyon alapos, 2 kötetes ragadozós könyvben sem találni. Ráadásul itt a megfigyelés a megszokottól eltérő módon történt: a madarász nem távolról figyelte a dolgozó traktor és a madarak viszonyát, hanem a traktorban ült. Ezért döntöttünk a publikálás mellett. Székesfehérvártól északra levő szántóinkon már talákoztunk parlagi sással, volt példa heteken át való itt időzésére, a talajon való nyugodt üldögélésre a mozgó traktor közelében, ám aktív zsákmányolást eddig nem észleltünk.

2023. október 2-án Adrienn az Aszal-völgy közelében végzett talajmunkát, amikor rövid időn belül 3 idei, gyűrűlt parlagi sas jelent meg. A madarak egy arra járó rétisas megkergetésén kívül határozottan zsákmány után jártak: a talaj mozgatása miatt a felszínre űzött mezei pockok érdekelték őket. Levegőből is csaptak le, de eredményesebb volt a földön

való séta vagy rövid futás, melynek végén a feltehetően eleve kábult és a járatok beművelése miatt rejtékelyet nem találó pockokat a sas többször egyszerűen eltaposta. A munkanap végén egy sas a táblaszéli akácra szállt aludni, ahol másnap délelőtt is üldögélt, illetve másodmagával folytatta a pockozást.

Legközelebb október 12-én tárcsázás nyomán jelentek meg a parlagi sasok, immár 4-en, 2 fiatal és 2 öreg példány. Utóbbiak ismét egy rétisast kergettek, vagy egymással civődtek a levegőben, a fiatalok pedig a földön, a traktortól sokszor csak néhány méterre lesték a rágcsálókat. Ha nem is követték a traktort úgy, mint a sirályok szokták, mégis érzékelték, hogy a táplálék a már megművelt részen van, így a gép közelében tartózkodtak.

Nagyon valószínű, hogy a magyar parlagi sasok körében a mezei pocok jellemző zsákmányállat, ám a vadászat színnyelén, azaz a szántókon (még mindig) kevesen végeznek megfigyeléseket, így ez a tevékenysége nincs benne a madarász-köztudatban. Egy traktor által „kilakoltatott” mezei pocok sokkal könnyebb zsákmány, mint a félelmetes reflexszel rendelkező, járatait messze el nem hagyó ürge. Érdekes lenne ugyanakkor tudni, hogy a parlagi sasok körében egy általános viselkedéssel vagy egy új, esetleg jelenleg is terjedőben levő magatartással állunk-e szemben.

Járosi Adrienn és Kovács Gergely Károly

Dolmányos varjú érdekes táplálkozása

Lovászpatonán, a település szélén lévő kertembe tavat építettem, amely 2022. nyár végére készült el. 2023 májusában és júniusban nagy volt a forgalom a tavon. Olyan fajok is megjelentek, amelyeket korábban nem láttam a kertben. A hosszú, hűvös tavasz után hirtelen meleg lett az idő, gyakorlatilag aszály volt. A madarak nemcsak inni jártak ide, hanem szinte mindegyiket fürödni is láttam. A tóra bejárt a fehér gólya, de sok énekesmadár is itt fürdött a hőségben, miközben a zöld küllők és a nagy fakopáncsok is rendszeres vendégekké váltak. A dolmányos varjú többször megjelent, először csak a tyúkok és a kutyá maradványából evett, de egyszer megfigyeltem azt is, hogy a kutyatápot beáztatta a vízben, és csak azután ette meg.

Magyar Zoltán

A szerző felvételei

Szalonkacsibe-gyűrűzés a Nyírségben

Az erdei szalonka hazánkban nem a legritkább fészkelő, bizonyított tojáskráka és fiókanevelése mégis eseményszámba megy. Éppen ezért az a természetjáró, aki láthatott már szalonkafészket, szerencsés embernek tudhatja magát. Idén áprilisban a Nyírerdő Nyírségi Erdészeti Zrt. Nyíregyházi Erdészetének kerületvezető erdésze, Laczkó András egy nagyállói akácokban botlott bele egy erdei szalonka fészkebe, amelyben már négy tojást talált. Ezt a felfedezését nekünk is jelezte, így azonnal elkezdtük szervezni a szalonkacsibék gyűrűzését. Erdészetünkön dolgozik ugyanis Petrilláné Bartha Enikő, Brellos Tamás-díjas madarász, madárgyűrűző. Az erdőgazdálkodási munkákat úgy szerveztük, hogy a megjelölt fészkek környezetének nyugalomát biztosítani tudjuk, amit még egy ide szervezett

A szerző felvételei

tájékoztató verseny megrendezésénél is figyelembe vettek. Fluck Dénes javaslatára a fészkek felfedezése után 10-14 nappal terveztük a csibék gyűrűzését.

A nagy napra 2024. április 22-én került sor. A véletlenek sorozata kellett hozzá, de összességében minden jól alakult: Enikő erdei iskolai foglalkozása elmaradt, hűvös idő volt, ami kedvezett annak, hogy a csibéket egy hőkamera segítségével kereshessük. Amikor távcsővel figyelve megközelítettem a fészket, már láttam, hogy a tojások fel vannak törve. Rövid hőkamerás keresés után először a tojót vettem észre a földön, majd miután felrepült, meglették a csibék is – egy kupacban, mind a négy! Kollégáim ekkor jöttek közelebb, elkezdődött a gyors gyűrűzés, fényképezés, videózás. Enikő néhány ezer madár gyűrűzésén már túl van, de még őt is meghatotta ez a lehetőség, az elsőnél még talán a keze is remegett... Az egész akció mindössze hat percet vett igénybe, majd a tojáshejakat magunkkal hozva gyorsan elhagytuk a helyszínt.

1908 óta Magyarországon 15 szalonkacsibét gyűrűztek eddig. Most ezt sikerült négygyel gyarapítani, ami óriási élményt adott a résztvevőknek. Bízunk benne, hogy a fiatalok hosszú életet érnek meg, és segíthetnek a faj vonulásának kutatásában!

Szokolovszki Géza

Újabb adalék a vízityúk táplálékválasztásához

A Madártávlat 2023. őszi számában Gyuricza András írásában olvashattunk a vízityúk eperfogyasztásáról. 2023 szeptemberében a Cún-Szaporcai-holtágrendszer Kisinci nevű holtágrendszerében horgásztam. A holtág jobb partján 30-50 méter széles nádas van, a nyílt víz 20-25 méter széles. A bal parton, ahol a stégek is vannak, keskeny, ritkás nádas, rekettyefűzes, a parton vörösgyűrűsöm-cserjeszinttel vegyes faállományú, keskeny erdősáv található. A fákról vadszőlő függőnye lóg. Tölem

jobbra szárnyshogást hallottam. A víz felett egy fiatal vízityúk repült át, a jobb parti nádasban landolt. Ami furcsa volt, hogy a víz fölött 3,5-4 méter magasan repült. Körülbelül 10 perc múlva megismétlődött az eset. A harmadik alkalomnál a madár kicsit nehézkesen indult, ezért láttam, amint a fiatal vízityúk a vadszőlőről repült a jobb parti nádasba. Ekkor vált bizonyossá, hogy a vízityúkok az érett vadszőlő termését fogyasztották.

Wagner László

Néhány adalék a gázlómadarak táplálkozásához

Évek óta fenntartunk kedves Varga József barátommal Jász-kisér térségében egy „vizes” madármegfigyelő helyet, amelyet egy körülbelül 50 hektáros kubikgödör egyik, viszonylag háborítatlan sarkában alakítottunk ki. A terület madárvilága viszonylag hamar megszokta a tulajdonképpen nem igazán odaillő építményt, és ennek köszönhetően elég hamar lehattunk meglepő pillanatok tanúi, melyekről sok fényképet készítettünk.

Miért pont a géme? A terület madárvilága, ha nem is párját ritkító, de a gázlómadarak elég szép számban járnak oda. A gémfélék táplálékát elsősorban a kisebb-nagyobb vízi rovarok, halak és pocokgradációs időkben ezek az apró emlősök alkotják. A pockokat elsősorban a mezőgazdasági területeken fogják. Megfigyelőhelyünkön az utóbbi években megjelentek a vörös géme is, eleinte inkább az öreg madarak, de később a helyi nádasban kialakult fészektelepnek köszönhetően az egészen fiatal példányok is rendszeresek voltak. Megfigyelésünk során meglepő vadászmegtáplálásokkal ajándékoztak meg bennünket.

A mezőgazdasági területeken elkapott mezei pockot is behozták a vízbe, kicsit fürdették, és csak azután nyelték el

Ez a vörös gém foltos nádiposztát fogott – a nádban mozdulatlanul várakozó vörös géme valószínűleg máskor is elkapnak egy-egy énekesmadarat

Fürge gyíkot zsákmányoló nagy kócsag

Ez a pórusul járt vízisikló a vörös gém zsákmányaként végezte

Szűcs László felvételei

A géme és a kócsagok is látszólag cél nélkül téblábolnak a területen, miközben a vízfelületet, adott esetben akár a nádszálak erdejét is figyelik. Ilyenkor egészen természetes és megszokott az a testtartás, mikor akár 2-3 percig is mozdulatlanul, meredten figyel a legtöbbször számunkra láthatatlan élőlényt, majd egy hihetetlen és villámgyors előreccsapás, és már csak a végeredmény látható. Egy nekünk „bemutatót” tartó fiatal vörös gém körülbelül egy óra alatt egy fiatal pockot, egy fiatal vándorpatkányt és egy fiatal nádiposztát fogott, de ugyanezzel a technikával más esetben egy kifejlett vörös gém néhány perces fárasztás után egy 0,5 méteres vízisiklót kebelezett be. A géme, a kócsagok és a fekete gólya is a szárazföldön fogták a pockokat, beszálltak azokkal a vízbe, többször megfürdették az áldozatokat, és csak utána nyelték le azokat. Énekesmadarat zsákmányoló vörös gémről készült felvételekkel még nem találkoztam, ezért gondoltam, hogy megosztom azokat a Madártávlal olvasóival, csakúgy, mint a pocokfürdésekről készültet is.

Szűcs László A fekete gólyát úgy ismerjük, hogy elsősorban halászik, de a kép tanúsága szerint ez a madár is szívesen pockozik

Kabasólyom denevérvadászata

2024. május 25-én kora este egy szokatlan madártani megfigyelésben volt részem. Fajszról indulva (Bács-Kiskun vármegye) a Duna töltésén haladtam kerékpárral dél felé, azon a részen, ahol egy másfél kilométernyi platánsor szegélyezi az ártéri erdőt. Erősen sötétedett már, fél 9 körül járt az idő – a vadászok ezt az időszakot hívják utolsó lövilágnak. A távolban a Dusnokhoz tartozó Lenés-erdő sötétzöld vonulata húzódozott. Lassan haladtam biciklimmal, mert a felettem cikázva röpködő denevéreket figyeltem. Az alkonyati órákban indulnak szokásos vadász körútjukra, mert ilyenkor kezdenek tömegesen rajzani a zöld és a sárga cserebogarak, melyek bőséges táplálékot biztosítanak számukra.

A rajzó denevérek között egyszer csak egy sokkal nagyobb „denevért” vettem észre, amely kiterjesztett szárnyakkal egyenesen felém siklott. Amint közelebb ért, láthattam hegyesen végződő szárnyait, s amint fordult egyet, a színéről még éppen fel tudtam ismerni, hogy egy kabasólyom érkezett, hogy zsákmányul ejtse a vacsoránakvalót. Egy hirtelen mozdulattal alulról felfelé vágott, s a következő pillanatban karmai között egy denevérral repült tovább! Prédájával a szántóföld felé vette az irányt, aztán már a sötét miatt el is vesztettem szem elől.

A kabasólyom a repülés és a levegőben való vadászat valóságos művésze. Többek között arról is nevezetes, hogy legszívesebb ragadozó madarunk. Elsődleges zsákmányát a levegőben röpködő nagyobb termetű lepkék, lombosöcskék, szitakötők, csiborok képezik. Ugyanakkor kisebb termetű énekesmadarakat – verebeket, seregélyeket, gébicseket – is elfog. Olykor megtizedeli a kirepült fecskéfiókákat is. Egy ilyen megfigyelésem nekem is volt 2012. július 19-én Fajszon, a kertünk felett. Távcsovel pásztáztam a nyári eget, amikor egy kabasólyom került látómezőmbé, amint a karmai között egy

fiatal molnárfecskét vitt. Több mint száz évvel ezelőtt azt is feljegyezték e fajról, hogy a házi méheket is elkapja. Általában a fészke körüli néhány négyzetkilométeres terület az elsődleges vadászterülete.

A kabasólyom a Duna menti galériaerdők jellegzetes, ám mérsékelten gyakorinak mondható fészkelő ragadozó madara. Júniusban és júliusban rendszeresen látom, ahogy a falu felett szokásos körútját bejárja. Érkezését már messziről elárulják a vészcsivitelésbe kezdő füst és molnárfecskék, amelyek szinte felhőként követik a kaba útját. A bátrabbak zuhanórepüléssel rávágnak, így próbálják eltéríteni útjáról és elijeszteni a környékről. A kabát még távcso nélkül is meglehetősen könnyű felismerni, akár nagyobb távolságról is, mert sarlószerűen görbült szárnyai egyedivé teszik megjelenését. Óriás sarlósfecskére emlékeztet, innen ered egyik népi elnevezése: fecskeszárnyú sólyom – nagyon találó! Herman Ottó idejében – sötét színű hátára utalva – fekete vércsének is hívták. Szintén neves ornitológusunk jegyezte fel *A madarak hasznáról és káráról* című (1901) könyvében azt a megfigyelést, miszerint versenyt repül a vonattal, hogy a felriadó kis madarakat elkapassa. Abban az időben még azt hitték az ornitológusok, hogy saját fészket épít magának. Ma már tudjuk, hogy dolmányos varjak, vetési varjak, olykor nagyobb ragadozó madarak elhagyott fészket foglalja el költés céljára.

A kabasólymok alkonyati denevérvadászatáról már régóta tudunk. Irodalmi adatok után kutatva bukkantam rá Csörgey Titusz írására, amely pont erről szól. Csörgey a két világháború közötti időszakban volt a Madártani Intézet igazgatója. Írásának címe: *Denevérré vadászó kabasólyom (Falco subbuteo L.)*, *Aquila*, 23. szám, 1918.

Sipos Bánk Botond

MME

2024. április–június

HÍREK

Az MME a 30 helyi csoport alkotta országos hálózat keretében végzi a legkiterjedtebb természetvédelmi és szemléletformáló munkát. Belépéskor tagjaink automatikusan a lakóhelyükhöz legközelebbi csoporthoz kerülnek, de természetesen lehetőség van a kérésnek megfelelő csoportba kerülésre is. A helycsoport-hálózatról és programjairól az MME-honlap mme.hu > Szervezet > Helyi csoportok és > Aktualitások > Hírek, események oldalán, valamint a kezdőoldal Kiemelt hírek és Közelgő események rovataiban lehet tájékozódni. Amennyiben szeretne bekapcsolódni a csoportja munkájába, kérjük, vegye fel a kapcsolatot a helyi tisztségviselővel, és iratkozzon fel a levelezőlistára is.

BARANYA MEGYEI CSOPORT

Május 1-jén 10:00 és 17:00 óra között az Ökóváros-Ökorégió Alapítvány által a pécsi Balokány ligetben szervezett rendezvényen önálló standdal vettünk részt. Az országos Fülemlék Éjszakája programsorozat részeként két akciót szerveztünk: május 3-án Nagynyárádon 18 órai kezdettel, továbbá ugyanezen a napon Pécsen, a lőtéri domboknál 18–21 óra között. Május 4-én 10–13 óra között Hosszúhetényben, a Dömösölja dűlőben a terület tulajdonosa a saját madárbarát kertjében szervezett vetélkedőt, melyen standunk a vetélkedő egyik állomása volt. Csoportunk havonkénti hírlevelére a baranya@mme.hu e-mail-címen lehet feliratkozni.

BÖRZSÖNYI HELYI CSOPORT

Április az önkéntességről szóló csoportunknál: a szalamandrák védelmére a Diósjenő–Kemence erdei útvonalon terelőket építettünk az átkelési pontokhoz. A penci gyurgyalagpartfal rendbetétele után Püspökhatvan határában is felújítottunk egy régi költőtelepet. A Dunakeszi önkéntes köztisztasági napon szokás szerint a Temetődomb helyi védett területet tisztítottuk meg. A vácrátóti Nemzeti Botanikus Kerttel már régóta ápolunk szoros kapcsolatot, kölcsönösen segítve egymás munkáját. Meghívásukra most a Föld napja alkalmából szervezett programjukon vettünk részt, iskolás csoportoknak tartottunk természetismereti foglalkozásokat. A programra kilenc iskolából közel 300 gyermek és 36 kísérő érkezett.

Fülemlék Éjszakáját három helyszínen szerveztünk. A dunakeszi tőzeplápnál az új Teknős tanösvényt is bejártuk, este

Madarak és Fák napja Gődön (fotó: Cserép György)

dr. Kriska György vízi mikrovilágot bemutató filmjét néztük meg. Vácon Schmidt András és Nagy Csaba kalauzolta a csalogányok világába vendégeinket. A fóti Somlyó-hegyen Pál István, az MVM Természetjáró Szakosztálya érdeklődőit vezette végig egy madárdalós túra keretében. Hagyományos májusi kirándulásunk a Madárdalós Börzsöny, melyet a Börzsöny Természetbarát és Hegymászó Egyesülettel közösen szerveztünk. A magyarkúti odútelepet jártuk be a szépséges Les-völgyben található patak mentén. Túravezetőnk Mátéfi Szabolcs és Nagy Csaba volt. Velünk tartott Dénes János is, aki segítőkivel ezen a napon 20 kékcinege- és 119 széncinege-fiókat (plusz 1 tojót) és 1 öreg örvöslégykapó-tojót jelölt meg. A Madarak és Fák Napján ismét egy csodálatos napot tölthettünk a Nemzeti Botanikus Kertben Vácrátóton. Mi az 50 éves MME standja mellett három, madarakkal kapcsolatos sétát vittünk, ahol a madarak éneke, az odúzás és a madárbarát kert kialakítása volt a fő téma. Madarak és Fák Napjával készültünk az MME 50. születésnapját ünneplő nagyszabású rendezvényünkön is, amely több száz résztvevővel a gödi termálstrandon került megrendezésre. A rendezvény díszvendége dr. Halmos Gergő, az MME ügyvezető igazgatója volt, aki nyitó előadásában az egyesület első fél évszázadának történetét foglalta össze. Ezt követően Bagyura János tartott színvonalas előadást az év madaráról, a kerecsensólyomról. Helyi csoportunk standjánál is nagy volt az érdeklődés, tagjaink kitartóan válaszoltak a kérdésekre. A rendezvény végén nagy sikert aratott a madarász-túra, melyen a gödi láp madárvilágával ismerkedhettek meg a résztvevők Schmidt András, Rottenhoffer István, Kazi Róbert, Vásony Petra, Varga Péter és Cserép György vezetésével.

Dunakeszi város polgármestere, Diósi Csaba három tagtársunkat is Polgármesteri Elismerésben részesített. Polgármester úr Terbe Józsefnének, Kaziné Szűcs Máriaának és Kazi Róbertnek köszönete és nagyrabecsülése jeléül adta a kitüntetést. Gratulálunk a díjazottaknak, köszönjük, hogy önzetlen munkájukkal öregbítik az MME Börzsönyi Helyi Csoportjának hírnevét!

Cserép György és Varga Péter

KIS LÉGYKAPÓ FELMÉRÉSE A BÖRZSÖNYBEN

Június első hétvégéjén az MME Börzsönyi Helyi Csoportja és a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság (DINPI) munkatársai 40 résztvevővel kétnapos felmérést végeztek a Börzsöny

A kis légykapó szakmai nap résztvevői (fotók: Cserép György)

Indul a kis légykapó túra

hegység erdőterületein, melynek célja a hazánkban ritka fészkelőként ismert kis légykapó elterjedésének vizsgálata volt. E fokozottan védett madárfaj fészkelő állománya az utóbbi 20 évben rendkívül megfogyatkozott, a korábban becsült 100–300 párról 45–60 párra csökkent. Különlegessége, hogy nem észak–dél, hanem nyugat–kelet irányban vonul. A telet Pakisztán, India területén tölti. A kis légykapó sok helyről eltűnt, ahol régebben fészkel. A DINPI-vel közösen folytatott, közel egy évtizedre visszatekintő kutatásból tudjuk, hogy a börzsönyi öreg erdők jelentik a faj legjobb élőhelyét, így fontos, hogy erről a területről minél pontosabb állományadatok álljanak rendelkezésre. Hazai állományának gerince a Börzsönyben található, de átfogó területi felmérése a fajnak utoljára 10 évvel ezelőtt történt. A mostani felmérés elsősorban a nehezebben megközelíthető területeket vette célba, az élőhely sajátosságainak és a csapadékos időjárásnak köszönhetően a felderítő csapat tagjai sem maradtak szárazon.

A felmérő csapat a bejárást megelőző estén a királyréti Hiúz Házban gyűlt össze, ahol a rendezvényt Selmeczi-Kovács Ádám, a DINPI igazgatója és Bukor Zoltán, az MME elnöke közösen nyitotta meg. A terepi felméréssel kapcsolatos információkat a fajjal évtizedek óta foglalkozó szakemberek, Dénes János (Börzsönyi Helyi Csoport) és Deme Tamás (Baranyai Helyi Csoport) osztották meg a felmérőkkel. Ezután a másnapra tervezett útvonalak és csapatok összeállítása történt meg Cserép György (Börzsönyi Helyi Csoport) és Karakai Tamás (DINPI) vezetésével. Az estét tovább színesítette Nagy Csabának (Börzsönyi Helyi Csoport) a börzsönyi odúk adatait és elemzését magába foglaló előadása, amely több mint 30 éves munka eredményeit mutatta be.

Szombaton a csapatok bevették azokat a völgyeket, ahol korábban nem vagy nagyon rég volt felmérés. A szakmai

Gyűrűs kis légykapó (fotó: Dénes Lános)

Selmeczi-Kovács Ádám, a Duna-Ipoly Nemzeti Park igazgató kis légykapó előadása

munkában nélkülözhetetlen segítséget nyújtottak az MME Ifjúsági Tagozatának tagjai, akik extrém körülmények között, igen nehéz terepet jártak be. Hat csapat 25 tagja tudta egy időben a bejárást elvégezni, amelynek aznapi eredményeként 24 új kislégykapó-megfigyeléssel lettünk gazdagabbak. Az Ifjúsági Tagozat kemény magja még vasárnap is kint volt kimaradt területeken, és további adatokkal gazdagította a hétvégi eredményeket.

A felmérést követően az idei év kiemelkedőnek bizonyult a faj tekintetében. Mintegy 150 megfigyelési adatunk van a Börzsönyből, ennek mintegy harmada aktív revírt tartó példány. Emellett 22 példányt gyűrtünk és négy, korábbi években jelölt madár gyűrűjének adatait sikerült leolvasni, ami mutatja a fokozottan védett madár területhűségét.

Ami az adatokon kívül külön érdeme a hétvégének, hogy jó szervezéssel több szervezet képes közös és hatékony munkát végezni együtt a természet védelme érdekében.

Vásony Petra és Arnóth Julcsi

BÜKKI HELYI CSOPORT

Idén is megszerveztük a fehér gólyák látványgyűrűzését az MVM Émász Áramhálózati Kft. és a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság (BNPI) munkatársaival karöltve. A megadott fészkelhelyszínekre és időpontokra invitáltuk az érdeklődőket, gyermekeket, családokat, iskolai és óvodai csoportokat, a nyolc napon át tartó bemutatógyűrűzéseken

Seres Nándor, a BNPI munkatársa gólyafiókat gyűrűz Tiszkeszinken

Fotó: Karakas Károlyné

Juhász Csaba helyi csoport alelnök gólyagyűrűzés közben (fotó: Somoskői Péter)

naponta több száz, összesen több mint 1700 érdeklődő vett részt. Köszönjük önkéntes segítőink munkáját is, akik minden helyszínen koordinálták az eseményeket a fészkek körül. Minden helyszínen a gyűrűző és az MVM szakemberei mellett legalább három-négy segítő is dolgozott a BNPI-től és az MME tagtársai közül, hogy a szép számú érdeklődőt a gólyák teljes biztonsága mellett informálni tudjuk a munkafolyamatról. Így a program egyszerre volt tartalmas és izgalmas minden korosztály számára.

Kónya Máté

CSONGRÁD MEGYEI HELYI CSOPORT

Áprilisban a Fehér-tavi Ornitológiai Tábortban is beindult az élet. A pallósr tavaszi felújítása után egy 12 napos tavaszi táborral indítottuk a szezont, majd a területen fészkelő madárfajok felmérését is célzó bemutató CES-gyűrűzések zajlottak hétfévente. Hétköznap is érkeztek csoportok a gyűrűzőtáborba, így vendégeink között köszönthettük a helyi óvodásokon túl számos szegedi intézmény diákjait, az ELI-HU Nonprofit Kft. munkatársait, továbbá egy nemzetközi diákcsoport is ellátogatott hozzánk. A Szegedi Tudományegyetem gyakorlati természetvédelmi kurzusának hallgatói számára is sok érdekes és hasznos információt sikerült átadnunk. A tavasz folyamán Ópusztaszeren, a Nemzeti Történelmi Emlékparkban és Hódmezővásárhelyen is tartottunk bemutatógyűrűzéseket, utóbbi helyszínen a Fülemlék Éjszakája program keretén belül is, ahol az érdeklődők testközelből is megismerkedhettek a gyönyörű énekes madárral.

A fehérgólya-bemutatógyűrűzések mindig nagy népszerűségnek örvendenek, júniusban két helyszínen, Deszken és

Gyűrűzött szalakóta elengedés előtt (fotó: Tokody Bélal)

Öreg szalakóta (fotók: Tokody Béla)

Öttojásos szalakóta-fészkek

Szegeden is megszerveztük a programot az MVM-DÉMÁSZ segítségével. Júniusban indult el A pannon szikes gyepek madárvilágának megőrzése környezeti nevelés és önkéntes munka segítségével (HUSRB/23S/12/043) vagy röviden GRASSLANDBIRDS elnevezésű határ menti pályázat is az MME és a Szerbiai Madártani és Madárvédelmi Egyesület együttműködésével. Az európai uniós támogatású projekt célja, hogy a két ország határ menti területein környezeti nevelés, valamint önkéntesek bevonása segítségével – a szakmai tapasztalatok megosztása mellett – felhívja a figyelmet a közösségi jelentőségű gyepek élőhelyekre és azok veszélyeztetett madárfajaira a projekt időtartama (2024. június 1. – 2025. december 31.) alatt. A fehérgólya-bemutatógyűrűzések is a pályázat támogatásával valósulhattak meg. Helyi csoportunk önkéntesei minden évben megszervezik az immár hagyományosnak nevezhető Szalakóta-hétféget. Csapatunk tagjai a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársaival közösen június első felében több mint 300, szalakóták számára kihelyezett mesterséges odút ellenőriztek. A rekordszámú foglalás mellett feltűnő volt az öttojásos fészkek nagy száma. Egyre növekvő számban találunk természetes odúban költő szalakótapárokat is, amely a fenntartható fajmegőrzés biztató jele. Sikerült 64 öreg madarat is befogni (ebből 13 már gyűrűs volt), illetve színes jelölőgyűrűkkel ellátni. Aktuális programjainkról Facebook-csoportunkban (<https://www.facebook.com/mmeconggrad>) vagy a 20/265-5638-as telefonszámunkon érdekes tájékozódni.

Tokody Béla és Verseczki Nikolett

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI HELYI CSOPORT

A tavaszi időszakra egyre inkább jellemző, hogy egyéb tevékenységeink mellett megnő az igény a kitelepülések, az előadások, ismeretterjesztő játékos foglalkozásaink iránt. Idén kilenc ilyen felkérésünk volt, és kapacitáshiány miatt nem is

Fülemlék éjszakája (fotó: Kalmárné Török Eszter)

Utazás kiállítás (fotó: Pálinkás Csaba János)

tudtunk mindnek eleget tenni. Jó hír viszont, hogy ezek iránt már nemcsak Szolnokon, de a környező településeken is érdeklődnek, sőt Kunszentmártonban, a Tiszazugban Fehér József tagtársunk közreműködésének köszönhetően egy ismeretterjesztő természetismereti kiállítás és egy túra is szerveződött. A Fülemlék Éjszakája programsorozatban is volt egy túránk május közepén közel 30 résztvevővel. Mindeközben – fészkelési időszak révén – természetesen igyekeztünk minél több időt a terepen tölteni és adatokkal segíteni mind a Mindennapi Madaraink Monitoringját, mind a Madáratlasz programot. Köszönet minden önkéntesünknek az önzetlen segítségért!

Pálinkás Csaba János

KISALFÖLDI HELYI CSOPORT

Az idei évben öt helyszínen – Pannonhalma, Pér, Kónya, Györszentiván és Győr-Pinnyéd – tartottunk Fülemlék Éjszakája programot, melyeken a hidegre forduló, szeles idő ellenére is közel 200 látogatót fogadhattunk. Az Ifjúsági Tagozat fiataljai is kivették a részüket a szervezésből, Varga Benedek és Vig Bálint vezetésével két helyszínen is nagyon színvonalas program valósulhatott meg, melyhez ezúttal is gratulálunk!

A Györi SZC Gábor László Építő- és Faipari Szakképző Iskolában a fenntarthatósági témahét keretében Az év madara a kerecsensólyom című előadást hallgathatták meg a tanulók, ezenkívül madaras molinókkal, odú- és fészkek bemutatásával vártuk az érdeklődő diákokat és oktatókat.

A Madarak és Fák Napja rendezvény keretében négy helyszínen – Öttevényen, Mosonmagyaróváron, Györszentivánon és Pannonhalmán – tartottunk színes programokat. Ezeken az alkalmakon több mint 500 érdeklődő és 25 önkéntes vett részt. A VIII. Szigetközi Gulyahajtáson hajnali madarász túrával vártuk az érdeklődőket, majd a nap folyamán betekintést nyerhettek a madárodú-készítésbe, molinós játékaikon keresztül a települések, mezőgazdasági területek és az erdők madarainak életébe. Tartalmas beszélgetések és jó hangulat jellemezte az egész napunkat, legalább 500 érdeklődő fordult meg nálunk. Meghívást kaptunk a pannonhalmi arborétum által szervezett Légy ott a kertben! nevű rendezvényre is, melynek alkalmából madár- és növényismereti túrát vezetünk az arborétumban. Sok érdeklődőt vonzottak a fészkek- és tojásbemutatóink, valamint a madárbarát tanösvény és a természetvédelmi tanácsadás.

Fülemlék éjszakája (fotó: Vig Tibor)

III. Szanyi Gólyafesztivál (fotó: Mikó Ágnes)

Pannonhalmi Levendulanapok (fotó: Bolvári István)

Június 5-én Gyórszentivánon 150 óvodás, iskolás és bölcsődés vett részt gólyagyűrésen, melyet a helyi csoportunk a Szentiváni Madárbarát Körrel karöltve szervezett meg. A következő hétvégén ismét az arborétum gazdag madárvilágával ismertettük meg az érdeklődőket, a Pannonhalmi Levendulanapokon, amelyen immáron negyedik éve veszünk részt. Bemutatógyűrésünk során több érdekes faj, például búbos cinege és közép fakopáncs is hálóba került.

Június 15-én volt a III. Szanyi Gólyafesztivál. Szanyban, a térségben egyedülálló módon, 16 pár fehér gólya költ, mivel a Rábaköz szívében, a kisparcellás tájhasználatnak hála, még változatos a terület, bőven találunk táplálékot. A délelőtti gólyagyűrés után délután előadásokkal és standjainkon madaras játékokkal, molinókkal, madárismereti tudáspróbával és madárodú készítésével hívtuk fel az érdeklődők figyelmét erre a különleges értékre. Június második felében e helyszínnel együtt összesen 32 településen 53 fészekben 179 fehér-gólya-fióka lábára került fel messziről leolvasható színes gyűrű, s közben mintegy 2500 látogatót köszönthettünk ezeken a programokon. Ezúton is köszönjük szépen önkénteseinknek a rengeteg munkát, hogy elhivatottan, lelkesen vesznek részt hagyományos rendezvényeinken, s szerveznek újakat – büszkék vagyunk összetartó közösségünkre!

Vig Eszter Aletta és Vigné Priznicz Tünde

KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI HELYI CSOPORT

Nagyon tartalmas, sokszínű tavasz van szakmai partnereink, támogatóink és mögöttünk Komárom-Esztergom vármegyében. Változatos faj- és élőhelyvédelmi, élőhelykezelési, monitoring- és környezeti érzékenyítési programokat valósítottunk meg.

Gyereknapi a Ferencmajori Madárvártán (fotók: Csonka Péter)

Hulladékgyűjtés a Gerecse hegységben

Idegenhonos, inváziós teknősfajok befogása

2024 tavaszán három helyszínen végeztünk kétéltűmentést: a tardosi Malom-völgyben, a tarjáni Szűnyog-tavon és a bakony-szombathelyi Fekete-víz közelében található pusztán. Összesen 4480 állatot juttattunk át épségben a szaporodóhelyekre. A tatai Fekete úton sajnos az állatok elmaradása miatt nem volt szükség a terelők felállítására. Április közepén három napon át folytattuk a 2022-ben megkezdett adathiányos Bakonyalja-felmérésünket. Önkéntes madarászaink – 21 fő négy csoportba rendeződve – Császár, Bakonysárkány, Kisbér, Ácsteszér, Réde, Súr és Aka közigazgatási területein belül dolgoztak. A cél védett és fokozottan védett természeti értékek felmérése, azon belül feketególya- és rétisas-fészkelőhelyek rögzítése volt. Több ezer biotikai adatot rögzítettünk. A felmérések mellett ellenőriztük az ismert vándorsólyom-, rétisas- és feketególya-párok fészkeit. A terepi bejárás során rögzítettük az erdők általános állapotát, és kiemelt figyelmet fordítottunk az erdei életközösségek jelzőfajaira, a harkályokra. Április 5–8. között, már a Föld napjára hangolódva, több kiemelt helyszínen – Nyergesújfalu, Pusztamaróti út mentén; Dunaalmás, Kópité-túrakörök tanösvényen; Tardos, Malom-patak völgyében, Tardos és a Bikoli-mocsár között a lomboronasétányánál; tardosi bevezető utak szegélyében; Tardos–Agostyán közút vonalában, illetve az Árendás-patak völgyében; Baj, MH gyakorlóterén – szerveztünk hulladékgyűjtést. Több csoportban szerveződve 15 köbméter hulladékot gyűjtött a 82 résztvevő. A munkában partnerünk volt a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Tardos Község Önkormányzata, a Tardosi Faluvédő Egyesület és a Bánhidai Jókai Mór Általános Iskola Fekete Lajos Tardosi Tagintézménye. „Köszönjük” a szemtelők töretlen bizalmát!

Április 26-án határozott lépésekkel megindult a naszályi Ferencmajori Madárvárta megközelítését biztosító út építése.

MME 50 mini konferencia Tatán (fotó: Szabó János)

Gépek sűrögtek-forgotak a már korábban előkészített nyomvonalon. Többször hírt adtunk róla különböző fórumokon, hogy 2023 kora tavaszán szinte ellehetetlenült a folyamatos és magas szakmai színvonalon 33 éve gyakorolt tudományos madárgyűrés és környezeti érzékenyítés a madárvártán. Egyéves szervezés és egyeztetés után végre látszott a fény az alagút végén, és az út május 3-án elkészült. Az út elsősorban a szakmai munkakiszolgálására épült: víz, élelmiszer, gázpalack, akkumulátorok, eszközök, alapanyagok stb. beszállítása céljából. A kényelmi szempontokat az infrastruktúra használata során mellőzzük. A madárvárta közvetlen szomszédságában parkoló is épült. Önzetlen támogatóink és partnereink voltak a Tardosi kőbánya és Budai Attila, Tatai Mezőgazdasági Zrt., Észak-dunántúli Vízügyi Igazgatóság Tatai Szakasz mérnöksége, Major Dezső, Ludovics Attila, Simon Zsolt, Poki-Bau Kft. és Centrál-Tech Kft. Hálásan köszönjük segítségüket!

De nem álltunk le a karbantartásokkal, fejlesztésekkel sem. Felújítottuk a nádas hálóállásának a pallósorát, és az új helyre telepített, 9 méter magas lombkoronahálónk alatt megépítettük a pallósort. A nyáron a mobilházunk fölé ácsolunk még tetőt.

A Madarak és Fák Napja programsorozatunk keretében május 6-tól egész hónapban majd mindennap gyerekcsoportok érkeztek a területre, végül 537 (!) gyermek fordult meg nálunk. A tavaszi gyűrés (április 14. – május 24.) és CES a tervek szerint haladt előre.

Június elsején Tatán, a Malom és Kacsza Bisztró és Rendezvényházban megtartottuk az MME 50 éves születésnapi minikonferenciáját. A programban az öt évtizedet átfogó országos és megyei előadások mellett a regionális madár- és természetvédelmi munka egy szelete került ismertetésre. Hallhattunk előadást a ragadozó madarak természetvédelmi és vadgazdálkodási vonatkozásairól és védelmi helyzetéről, a fehér gólya, a gyurgyalag és partifecske védelmi munkáiról, a csér-, sirály-, gémm- és kócsagköltőtelepek helyzetéről, a közönséges ürge és a nagy aggófiú élőhelykezelési munkáiról, a kétéltűmentések eredményeiről, a vadlúdmonitoringról és a Csendes szilveszter Tatán programról. Részletesen ismertetésre került a naszályi Ferencmajori Madárvárta munkája, a „vadludas” webkamera működtetése és a Tatai Vadlúd Sokadalom egyedisége. Június 8-án és 29-én olyat tettünk, amit eddig nem: gyereknapot, családi napot szerveztünk a Bridgestone Tatabánya Termelő Kft.-vel és a Mylan-Viatrix Kft.-vel a naszályi Ferencmajori Madárvártán. A tartalmas programon 68-an, illetve 83-an vettek részt. A gyermekek programját, melyet szülőikkel teljesíthettek, „pókhálóprogramba” szerveztük. A madárgyűrés- és madármegfigyelés-állomásponthoz mellett játékosan megismerkedhettek a Duna-Ipoly Nemzeti Park természeti értékeivel, a komposztlakókkal, erdei és dunai

Új pallósor a 9 méter magas lombkoronahálónk alatt (fotók: Csonka Péter)

életközösségekkel, a madarak tollaival, fészkeivel, tojásaival, óriás és 3D-s madaras puzzle-t rakhattak ki, lábnyompárosítót teljesíthettek, ismerkedhettek a rovarokkal, csukott szemmel a rovarokat tapogathatták, illetve a madarakat súlyuk szerint állíthatták sorba. Ebéd után eredményhirdetésre került sor. Üres kézzel nem ment haza senki – az élmények pedig egy életen át tartanak. Június 17-én és 20-án zajlott Komárom-Esztergom vármegyében a XVI. Gólyaroadshow: 15 helyszín, 47 gyűrésztől fióka és közel 650 érdeklődő. A helyi óvodák és média idén is kiemelt eseményként kezelték a látványgyűrészt.

A tavasz folyamán, a fentiekén túl, foglalkoztunk fokozottan védett madárfajok, telepeseen költők felméréseivel, védelmével, mesterséges ragadozómadár-fészkek (93 db) és a fészkelepeink (közel 600 db) karbantartásával, ellenőrzésével és gyűrésével. Műfészkeket, madárvédelmi berendezéseket helyeztünk ki, azokat ellenőriztük, fészkekőrzést szerveztünk, partifecskefalakon végeztünk fenntartó munkákat, felmértük az ürgeállományokat, foglalkoztunk idegenhonos inváziós

Új út a Ferencmajori Madárvártára

teknősfajok befogásával, és szervezzük a XXIV. Tatai Vadlúd Sokadalmat az ahhoz kapcsolódó programokkal.

A munkánkat és programjainkat a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósággal és a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesülettel közösen szerveztük és valósítottuk meg. Köszönjük partnereink, támogatóink, segítőink lelkes munkáját!

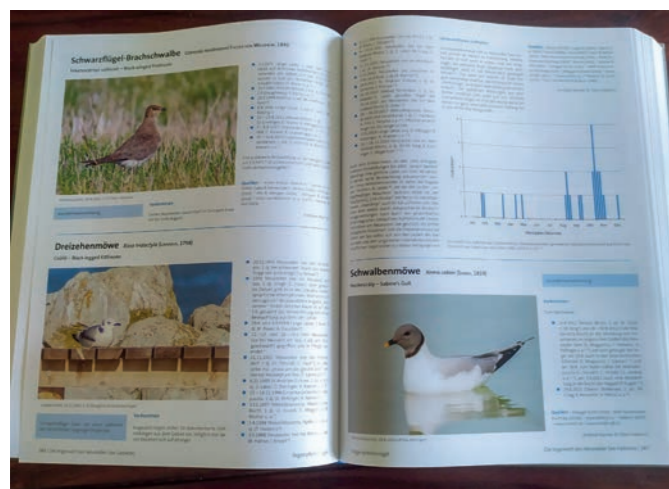
Csonka Péter

SOPRONI HELYI CSOPORT

Április végén került a boltokba Ausztriában a Fertő madárvilágának monográfiája német nyelven, amelynek megírásában 17 tagtársunk vett részt, többségében a Soproni Helyi Csoportból. A hiánypótló mű pontosan 80 évvel később követte Rudolf Zimmermann összefoglaló könyvét, azóta mostanáig nem készült hasonló munka. A tavasz folyamán a TIT soproni szervezetével közös előadásokra került sor a csoportgyűlések keretében a rákosi vipera védelméről, az MME 50 éves történetéről és a hazai keselyű-előfordulásokról. Sopronban és Nagycenken szerveztük meg a Fülemülék Éjszakáját, a kedvezőtlen időjárás ellenére sikeresen. A Ligneum Rendezvényház által szervezett Fészkelő elnevezésű program során egész napos kitelepüléssel foglalkoztattuk a gyerekeket a Soproni Egyetem Botanikus Kertjében. Leginkább az óvodás korosztály jelent meg a szüleikkel, és a nap végéig legalább 500-an ismerkedtek meg a ház körül és a kertben élő madarakkal.

„Fészkelő” programnap (fotók: Pellingler Attila)

A Fertő madárvilágának monográfiája

Pellingler Attila iskolai foglalkozást tart Sopronban (fotó: Kiss Hajnalka)

A tanév végével hagyományosan madárvédelmi ismeretterjesztő iskolai előadás-sorozat kezdődött a környékbeli iskolákban és napközis táborokban, amely végigkísérte a júniust.

Pellingler Attila

TISZAVASVÁRI HELYI CSOPORT

Költésre alkalmas állapotba hoztunk a Wienerberger téglagyárnál a gyurgyalagok számára a 30-40 méteres partfalat. A két éve rendbe rakott szorgalmatosi régi bányánál az idén 12 pár költött. A mezőgazdasági területek melletti homokos részsűben 40 gyurgyalagjártatot számoltunk össze. Felmértük a városi parkok és a külterületek odútelepeit és a vércsék, szalakóták költőládáit, az adatok összesítése folyamatban van. A Mindennapi Madaraink Monitoringja keretében négy területen, a fehér golya kapcsán hét településen végeztünk felmérést.

Nagy sikert aratott az idei évben a Fülemülék Éjszakája rendezvény, amelyet két településen szinkronban tartottunk meg közel 50-50 fővel. Első alkalommal rendeztünk családi napot a tagok számára az MME 50 programsorozathoz kapcsolódva, szintén 50 fő jelenlétében. Hangulatos, többgenerációs,

Király László óvodai foglalkozást tart (fotó: Nagy Csaba)

Odúellenőrzés Becsei Zoltánnal (fotó: Király László)

játékos programunkon bográcspan főtt étel mellett ünnepeltünk. Az év élőlényeit bemutató előadást 12 általános iskolai és egy gimnáziumi osztályban tartottuk meg. Több óvodába és iskolába kaptunk meghívást a Föld napja alkalmából. Hajdúnánáson a gyerekek szüleikkel együtt ismerkedtek a környezetünk madaraival és a madárvédelmi eszközökkel. Madárbarát óvodát támogattunk A, B és C odúk kihelyezésével. A hajdúk kihajtási ünnepségén, az Öhönforgató városi rendezvényen fészekbemutatóval, készségfejlesztő játékokkal és kitűzőkkel vártuk az érdeklődőket, és ezt a tanév végén három iskolába is elvittük a Diáknapok keretén belül, több száz gyermek ismeretét bővítve. Tavasz kirándulást is szerveztünk a regéci várhoz szakkörös diákok családjával.

Szabóné Balázs Beáta

VAS MEGYEI HELYI CSOPORT

2024. április 2-től április 9-ig rendeztük meg a Tömördi Madárvárta tavaszi Actio Hungarica madárgyűrés programját: 31 faj 320 példányát gyűrtük meg és 15 faj 110 egyedét fogtuk vissza. Az egyhetes gyűrés során több óvodai és diákcsoportot fogadtunk, köztük a Soproni Egyetem hallgatóit. 2024. április 12-én öt vasi város (Celldömölk, Jánosháza, Sárvár, Szombathely és Vép) iskoláinak kilenc csapata mérte össze tudását a Madarak és fák napja országos verseny Vas vármegyei fordulóján, melynek szervezője idén is Kelemen Tibor volt. A Szombathelyi Erdészeti Zrt. központjában megrendezett vasi forduló résztvevőit dr. Gyurácz József, a helyi csoport elnöke és Varga László, a Szombathelyi Erdészeti Zrt. erdei iskolai referense köszöntötte. A területi fordulón harmadik helyezést ért el a Celldömölki Városi Általános Iskola, második lett a szombathelyi Nyitra Utcai Általános Iskola, első helyen pedig a Paragvári Utcai Általános Iskola csapata végzett, így ők vehettek részt a május 11-én Gödöllőn megrendezett országos döntőben. Gratulálunk minden részt vevő csapatnak, felkészítő tanárainknak, köszönet a színvonalas szervezésért és a hangulatos helyszín biztosításáért is. Külön gratulálunk a vasi diákok országos harmadik

Kelemen Tibor tájékoztatója a Madarak és Fák Napja versenyen (fotó: Gyurácz József)

helyezéséhez! A Paragvári Utcai Általános Iskola Cinegék csapatának tagjai Tóth Adél, Sipőcz Péter és Linhárt Léna, felkészítő tanárunk Kondicsné Tóth Melitta volt. Április 20-án elkezdtek az idei év Állandó ráfordítású gyűrés (CES-)programját a Tömördi Madárvártnál. A befogott madarakon élősködő kullancsok és kullancslegyek gyűjtésével 2022-ben csatlakoztunk az Állatorvostudományi Egyetem Parazitológiai és Állattani Tanszékének kutatási programjához. A kutatócsoport idén májusban a Parasites & Vectors folyóiratban megjelent tanulmánya a különböző madárfajokon előforduló kullancslegyek ismertetésével, azok genetikai-rendszeri összehasonlításával is foglalkozik. Először sikerült kimutatni az afrikai eredetű Ornithoctona laticornis kullancslégyfaj európai előfordulását. Április-májusban, két hétvégén természetvédelmi terepgyakorlatot szerveztünk az ELTE szombathelyi biológianár szakos hallgatói részére. A gyakorlat során a madárgyűrés és más, a biológiai sokféleség monitorozására alkalmas módszer megismerése mellett a fás szárú növényzet kivágásával részt vettek egy füves élőhely természetvédelmi célú fenntartásában is. Június első felében az Őrségi Nemzeti Park Igazgatósággal közösen rendeztük meg a fehérgolya-fiókák látványgyűrését Celldömölkön, Szombathelyen, Kőszegen és a városok környékén, valamint az Őrség néhány településén. A mintegy 1600 érdeklődő 28 helyszínen összesen 82 fióka gyűrését figyelhette meg.

Vörös Norbert, Koszorús Péter és dr. Kóta András golyafiókák látványgyűrése közben (fotó: Gyurácz József)

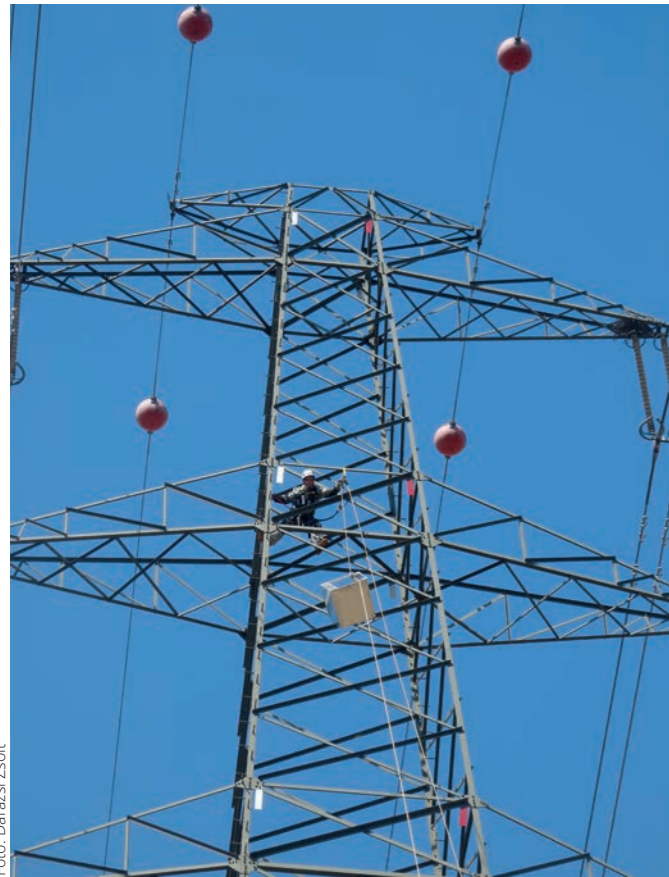

A program sikeres lebonyolítását Harsányi Krisztián, Góczán Éva, dr. Kóta András, Koszorus Péter, Kutschi Péter és Vörös Norbert végezte. Június 6-án került adásba a Kossuth Rádió A Hely című műsorában a madárvártákon május 17-én készített riport. Köszönjük Burkert Rudolf riporter, Dancs Zoltán hangmérnök, Gergő Judit szerkesztő, valamint dr. Kalmár Sándor és Vörös Norbert tagtársunk közreműködését! A műsor ajánlójának szövege: „Azt mondják, hogy boldogok, akiknek a szenvedélyük a munkájuk. Nos, a madarászok biztosan ilyen emberek. Nomád körülmények között, esőben, hőségben, hajnaltól napnyugtáig figyelik a madárvonulást, gyűrűzik a csilpcsalpűzükét, réti tücsökmadarat, mezei posztát és a többieket, jegyzetelnek és mérnek szorgosan, hogy majd egyszer munkájuk beérjen, és évek múltán tudományos következtetéseket vonjanak le a megfigyelésekből. Egy Vas vármegyei eldugott helyen található a Tömördi Madárvárta, itt jártuk végig ornitológusokkal a hálókat, gyűjtöttük be és gyűrűztük meg a madarakat. És persze rácsodálkoztunk egy újabb különleges Helyre világunkban...” A riport meghallgatható itt: <https://mediaklikk.hu/kossuth-radio/cikk/2024/06/05/a-hely-a-tomordi-madarvarta/>. Júniusban Góczán József és Tóth Mihály tagtársunk befejezte a fészkelő madárfajok felmérését az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság kondorfai bölényrezervátumában. Az *Ornis Hungarica* folyóirat idei első számában megjelent a két hazai fakuszfaj költés utáni mozgalmait elemző tanulmányunk. Ezúton is köszönet helyi csoportunk tagjainak és más önkénteseknek is a programok sikeres megvalósításáért!

Gyurácz József

ZALA MEGYEI HELYI CSOPORT

A Mavir jóvoltából hét darab költőláda került ki a Szombathely–Hévíz 400 kV-os távvezeték oszlopaiba a Zalaegerszeg–Hévíz szakaszon. A ládák vörös vércse és holló, esetleg sólyom (zalai

Fotó: Darázs Zsolt

álom) fészkelésére alkalmasak. Mivel májusban lettek kihelyezve, az idei fészkelés nem valószínű, de az első ládát elfoglalták a vércsék, és három fiókat nevelnek. A Vas vármegyei szakaszon már pár éve kint vannak, és többet elfoglaltak a madarak. Az alumíniumládák két oldalról nyitottak, így jó távcsővel beléjük is lehet látni. A ládák az oszlopok középső vagy felső keresztartóján vannak elhelyezve. Ezúton is köszönjük Kovács Attila tagtársunknak az ötletet és a szervezést, aki több vasi ládát ellenőríz.

Darázs Zsolt

ZEMPLÉNI HELYI CSOPORT

Április elején madárgyűrűzést tartottunk Boldogkőújfaluban, ahol kilenc madárfajt fogtuk. Volt három visszafogásunk, egy citromsármány és két fekete rigó, amelyeket a korábbi években itt gyűrűztünk nyári táborunk alatt. Április 20-án megtartottuk az éves odüellenőrzést a boldogkőváraljai Tekerés-völgyben, és megnéztük a tavalyi alpesigöte-túra során a kétélűek számára kiásott tavacsokát is. A mélyedést feltöltötte a víz, és foltos szalamandra lárváit és gyepi békát találtunk benne. Hó végén túrát vezetünk a Tokaji Gróf Széchenyi István Középiskolai Kollégium felkérésére. A túra célja Tokaj vízparti, ártéri élővilágának bemutatása volt. Számos madarat, főleg gémféléket, bibicet és

Béres István helyi csoport elnök gyűrűzési bemutatót tart (fotó: Sprenczné Kovács Anett)

piros lábú cankót, fiókat vezető nyári ludakat láttunk. Fedetlen vízaknából kimentettünk több békát, valamint ellenőriztünk néhány mesterséges B típusú odút. Tavalyhoz hasonlóan idén is helyi csoportunk által vezetett tokaji-hegyi túra volt az egyik nyaralásunk. A Must vagy Soha! – Tokaji Hungarikum- és Kölyökfesztivál vetélkedőjének, amelynek a Tokaji II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola adott otthont. A nyertes osztállyal májusban meglátogattuk a Csepegő-dűlőben található odútelepet, és bejártuk az egykori kaszált aljú gyümölcsösöket, ahol tavaly élőhelykezelést tartottunk. Júniusban előadást tartottunk a Tokaji Baba-Mama Klub felkérésére Hogyan neveljünk természetbarát gyermekeket? címmel. Az előadás fő célja olyan eszközök és megoldások bemutatása volt, amelyekkel a kertünkbe tudjuk vonzani a vadon élő állatokat, mint a madárodúk, rovarhotelek, nem nyírt szegélyek. A szülők konstruktív hozzászólásai mellett többször kitértünk a természeti környezet pozitív pszichés és testi hatásaira, amelyek befolyásolják a gyermekek fejlődését. Júniusban alpesigöte-túrat tartottunk a regéci vár környékén, ahol keréknyomokban több példánnyal találkoztunk.

Szabolcs Márton

NYAKTEKERCS NEMZETKÖZI WORKSHOP

A Vértes lábánál fekvő Szár községben 2024. április 26–28. között került megrendezésre a világon az első nyaktekercs-konferencia. Egyetlen vonuló harkályfajunk a hazai madarászok körében eddig kevésbé kutatott madárfajnak számított. Nem került különösen fókuszba, pedig a harkályok családjának e különleges képviselője több figyelmet és aktív természetvédelmi segítséget is megérdemel. Ezen változtatott a három éve megalakult Nyaktekercs Munkacsoport, melynek idei kiemelkedő eseménye volt a nemzetközi konferencia megszervezése és lebonyolítása. Ez az esemény is szervesen illeszkedett az MME 50 rendezvények sorába, mely az MME központi támogatásával valósulhatott meg. A konferenciára meghívást kaptak a fajjal behatóbban foglalkozó ornitológusok, így nyolc országból kaphattunk információkat. Hazánkon kívül érkeztek előadók Svájc-ból, Németországból, Lengyelországból, Ukrajná-ból, Csehországból, Ausztriából és Horvátországból.

Egyesületünk főállású munkatársait a budapesti Központi Iroda koordinálja. Kollégáink jelentős része azonban nem itt, hanem országszerte elszórtan dolgozik. A fővárosban az ügyvezető igazgató, a természetvédelmi, a társadalmi kapcsolatokért felelős, a gazdasági és a helyi csoportok feladatait szervező osztályok kollégái tevékenykednek. Az MME szervezeti felépítéséről és a működésünket szabályozó dokumentumokról is tájékozódhat a honlapunkon (mme.hu > Szervezet).

KÉK VÉRCSE FAJMEGŐRZÉS

Kék vércsék lepték el a Magyar Zene Házát

2023-ban négyfős magyar kutatócsoport indult Angolába, hogy a National Geographic megbízásából fotóriportban mutassa be, amint tavaszi vonulása előtt közel egymillió kék vércse éjszakázik együtt. Az MME kutatói a világ legnagyobb ragadozómadár-telelőhelyét 2019-ben fedezték fel az évtizedekig polgárháború sújtotta afrikai országban úgy, hogy Magyarországon műholdas jeladóval felszerelt, fokozottan védett kék vércsék jeleit követték a több ezer kilométeres téli vándorlásuk során. A földön egyedülálló jelenséget tártunk fel:

Vászony Petra felvételei

Megismerhettük az egyes országok nyaktekercs-populációjának nagyságát, a változások trendjét, a fajspecifikus védelmi munkákat és kutatási eredményeket. Nagy érdeklődés övezte a német és svájci jeladós madarakkal kapcsolatos kutatás eredményeit, mely a nyaktekercs vonulási útvonalaira és telelőterületeire összpontosított. A faj viselkedéséről is hallhattunk olyan érdekfeszítő és sokak által eddig kevésbé ismert szakmai információkat, mint Gerard Gorman előadása a nyaktekercs nem vokális kommunikációjáról, a kopogtatásról. A konferencia fontos és hasznos eleme volt az előadások utáni szakmai beszélgetés, az esti ötletbörze, a fajvédelmi tevékenységek további tervezése. A rendezvény festői környezetben, nyaktekerccsrevírek szomszédságában, több terepi programmal színesítve került lebonyolításra, amely sokunknak igazán maradandó élményt nyújtott.

Klébert Antal
nyaktekercs-fajkoordinátor

„Amerre néztünk, mindenhol kék vércsék borították az eget. Ezres, tízezres csapatokban gyülekeztek. Katartikus élmény volt” – nyilatkozta dr. Palatitz Péter, az MME kékvércse-védelmi koordinátora a felfedezést követően. A projekt hosszú távon a kék vércsék kutatását és védelmét szolgálja, mert a nyilvánosság bevonásával elérhető, hogy a helyi lakosság ne vadásza tovább tömegesen a máshol védett vércséket, hanem turisztványosságként hozzon bevételt számukra.

Szeretnénk, ha minél több ember élhetné át ezt az egyedülálló természeti jelenséget, amelyet Angolában átéltünk, ezért a Magyar Zene Házával közreműködve vetítéseket szerveztünk. Június 5-e óta egy különleges térben, a Magyar Zene Házának Hangdómjában láthatóak a világ legnagyobb ragadozómadár-gyülekező-

helyén készült egyedülálló, a teljes látóteret betöltő, 360 fokban kivetített felvételek. A FALCOPOLIS filmeket és a bevezető előadást tartalmazó 45 perces műsor felejthetetlen élményt nyújt a természet szépségei iránt fogékony látogatóknak. A vetítési időpontok és jegyek a Magyar Zene Háza honlapján érhetők el, a Hangdóm eseményei között keresve (<https://zenehaza.hu/helyszin/hangdom>).

RÁKOSVIPERA-VÉDELEM

Egy fajmegőrzési program történelmi pillanatai

Idén 20 éve, hogy elkezdődött a kihalás szélén álló rákosi vipera zárt téri tenyésztése egy Magyarországon és Európában is egyedülálló létesítményben, a Rákosivipera-védelmi Központban. Az összefogás és a természetvédelmi szakemberek immár két évtizede tartó munkájának eredményeként idén májusban az ezredik rákosi vipera is megkezdte szabad életét a természetben. Idén két új helyszínnel is bővült a rákosi vipera által lakott élőhelyek sora hazánkban, és olyan gyepen foglalhatta el méltó helyét ez a fokozottan védett kígyó, ahonnan az emberi tevékenység következtében több tíz évvel ezelőtt kipusztult.

A rákosi vipera, habár mérges kígyó, rendkívül félnék, rejtőzködő életmódot él, gyenge mérge elsősorban kis méretű táplálékának (különböző tücsök-, sáska-, és szöcskefajok, kistrágyák, esetenként fiatal gyíkok) megszerzésére szolgál. Amennyiben veszélyben érzi magát, először próbál mozdulatlan maradni, ha ez a stratégia nem válik be, a menekülést választja. Ebben az elszáradt fűhöz hasonlító színe és mintázata, gyorsasága, valamint a közelben lévő búvóhelyek és az odavezető utak igen pontos ismerete segíti. Csak a legvégső esetben fordul támadója ellen, kizárólag akkor, ha már nincs más esélye a túlélésre. Bár annak lehetősége, hogy az ember találkozik vele, nagyon csekély, amennyiben békén hagyjuk, nem érhet bennünket marás.

A kibocsátási helyszínek megválasztásakor nem célunk konfliktust generálni, ezért fokozott figyelmet fordítunk arra, hogy – amellett, hogy az állatoknak a lehető legoptimálisabb feltételeket biztosítsuk – olyan élőhelyeket válasszunk, melyek távol esnek a településektől, nem keresszük őket turistautak, és a területen történő gazdálkodás is csak az illetékes nemzeti parkok által vagy azok szigorú felügyelete mellett történik.

A Fertő mentén az 1980-as évekig élt a rákosi vipera, de ahogyan egykori élőhelyei, a dús növényzetű gyepen semmisültek, úgy a faj is eltűnt a Fertő körüli gyepen. Az elmúlt évtizedek természetvédelmi kezelése azonban lehetővé tette, hogy újból életképes populáció jöjjön itt létre. A kibocsátási helyszín kiválasztása során fontos szempont volt,

hogyan biztosított legyen a megfelelő táplálékbázis, legyen kellő mennyiségű búvóhely, és az emberi zavarás a lehető legminimálisabb legyen. A három év alatt előkészített, fokozottan védett területen május folyamán 49 rákosi vipera került kihelezésre.

A másik új kibocsátási helyszín a Duna–Ipoly Nemzeti Park Ócsai Tájvédelmi Körzetének területén található, ahol május végén 50 rákosi viperát engedünk szabadon. A kígyók túlélését veszélyeztető vaddisznókat, ragadozókat (és más hivatlan látogatókat) kizáró kerítéssel körbevett, Natura 2000 védettség alatt álló, bivalyok legelte gyepen bizonyíthatják rátermettségüket a zárt téri tenyészközpontban nevelkedett kígyók. Közülük egy rádiójeladóval ellátott példány, melynek rendszeres nyomon követésével pontosabb képet kaphatunk az állat aktivitásáról, mozgásáról és területhasználatáról. A telepítés sikerességét, az állatok túlélését a következő években rendszeres bejárások során ellenőrizzük.

Az IUCN Species Survival Commission részeként működő Conservation Planning Group közreműködésével az előző évben kezdődött és még az idén is tart a védelmi stratégia közép- és hosszú távú tervezése, melynek egyik eredménye az IUCN szakmai stábjában által készített Populáció-életképességi analízis. A dokumentum célja a fajt érintő főbb veszélyeztető tényezők azonosítása, a természetvédelmi célok megfogalmazása és prioritizálása, ennek összegzése pedig a következő évtizedekben szükséges konkrét védelmi beavatkozások megállapítása.

A kibocsátásokat követően sem pihenhetünk, hiszen a szakemberek által kidolgozott modellek alapján ahhoz, hogy a faj továbbra is gazdagítsa hazánk élővilágát és hosszú távon fennmaradjon, munkánkat az elkövetkező legalább 70 évben is folytatnunk kell.

Egerer Anna, Gulyás Csenge és Halpern Bálint

TERMÉSZETVÉDELMI OSZTÁLY

Az Országos Magyar Vadászkamara Természetvédelmi Szakbizottsága és az MME Élőhelyfejlesztés és élőhelyvédelem a mezőgazdasági területeken – fókuszban az agrártámogatási lehetőségek címmel rendezett közös szakmai eseményének a Körös–Maros Nemzeti Park Igazgatóság adott otthont június 12-én Szarvason. Az esemény apropója evidens: a mezőgazdasági területek művelésének módja alapvetően meghatározza az agrárterületek biodiverzitását (közte az apróvadfajok állományát), a művelés mikéntjére pedig az agrártámogatási rendszerek hatnak jelentős mértékben. Az Európai Unió mezőgazdasági támogatási rendszerének, a közös agrárpolitikának (KAP) tavaly megkezdődött költségvetési ciklusában a földhasználók számára egy sor olyan új lehetőség nyílt meg, amelyek az agrárkörnyezet és a természetes élőhelyek szempontjából is kedvező változásokat tehetnek lehetővé. A támogatások fejében önként vállalt kötelezettségek teljesítésével tehát a gazdálkodók érdemben változtathatnak az agrárélőhelyek állapotán, minőségén. A természetvédelem és vadgazdálkodás közös érdeke, hogy partneri együttműködésben segítse a gazdálkodókat a KAP adta lehetőségek minél szélesebb körű kihasználásában, a biodiverzitás megőrzése és természetes élőhelyek állapotának javítása érdekében. Ehhez adott részletes, több szakterületet átívelő ismereteket a szarvasi rendezvény, amelyen sokéves gyakorlattal és szakmai rálátással rendelkező szakemberek osztották meg tapasztalataikat. A konferencia teljes videófelvétele és az előadások anyagai elérhetők a vadászkamara honlapján.

ÉRDEKES MADÁRFÉSZKELÉSEK

szerkeszti: Haraszthy László

MÁJUSFÁN FÉSZKELŐ BALKÁNI GERLE

A májusfát 2023. április 30-án állították Sümegcsehi település közepén. Az itteni szokás szerint felszalagozott, zöld gallyú fenyőből alakították ki azt. A kitáncolásra július 5-én került sor, és ekkor vettük észre a már csupasz fán a fészket a fiókákkal. Ennek ellenére a programot megtartottuk, de a madarakra való tekintettel a májusfát nem döntöttük ki, hanem azt elnapoltuk

Juhász Norbert felvétel

addig, míg a két fióka kirepült. A fa helye utak kereszteződésében, a falu forgalmas helyén volt, a fészkek körülbelül 10 méter magasan helyezkedett el.

Darázs Zsolt

FEKETE RIGÓ FÉSZKELÉSE CSATORNÁBAN

2023. július 11-én Szegeden, a Gogol utcában a képen látható lefolyóba bejáró fekete rigót figyeltem meg, amely etetett. Közvetlenül előttem ugrott be a csatornába, élelemmel a csőrében. Megvártam, amíg a függőleges üregből kifelé átvere-

Fotó: Kármán Balázs

kedte magát a résen. A mélyből fiókahang hallatszott, de nem láttam, hogy hol van a fióka vagy esetleg a fészkek. A környéken nincs költésre alkalmas növényzet, vélhetően ez is befolyásolta a fészkek helyválasztást.

Kármán Balázs

(Szerkesztői megjegyzés: Ennek az egészen különleges fészkelésnek sajnos valószínűleg nem lett jó vége, mert kicsi az esélye annak, hogy a még teljes röpképességük elérése előtt a fészkekből kiugró fiókák megtanulhatták, hogyan kell kijönni a csatornából.)

FÜSTI FECSKÉK SZOKATLAN FÉSZKELÉSE

Pókaszopetk

2022-ben egy házfelújításkor a fecskepár be akart költözni nyár derekán az ablak nélküli házba.

Nem volt rá lehetőségük, mivel hamarosan felkerültek helyükre a nyílászárók. Ekkor kezdtek a tornác ereszének belső felére fészket építeni, a fagerendára. A sárgombócok fennmaradtak, de egy hét után megunták az építést, és nem folytatták azt. Javaslatomra 2023 tavaszán a házigazda feltett egy

kerámia műfészket a fészkepítési kísérlet helyére. Májusban érkeztek meg a fecskék, kiegészítették a műfészket szélét, de költeni csak nyár közepén kezdtek (ezt a kései kezdést a szomszédban költő másik két pár füstifecskénél is tapasztaltam). A kép 2023. augusztus 24-én készült, a kirepülés előtt körülbelül egy héttel. Érdekes még, hogy ez a pár, annak ellenére, hogy a fészket a ház bejáratának közelében volt, már az udvaron vészjellel támadott minden embert, még a háziakat is.

Fotó: Szabó Gábor

Szabó Gábor

Szentgyörgyvár

A falu külterületén, mezőgazdasági művelésű részen épült múlt évben egy könnyűszerkezetes lakóház. A nyitott ajtón időnként belátogattak a füstifecskék, majd fészket raktak a szobában. Kétszer sikeresen költöttek. 2023-ban már nem lehetett beengedni a fecskéket, ezért a házigazda a bejárati ajtó mellé, az eresz alá szerelt egy műfészket. Ezt a fecskék nem fogadták el. Valószínűleg nem tetszett nekik, hogy lejjebb volt 20-30 centiméterrel a tetőtől. Ezért a felső sarokba maguk építettek egyet, melyben egy fészkekalj sikeresen felneveltek. A ház külső szigetelése miatt a fészket összesel le kellett szedni, de 2024 tavaszára egy műfészket került fel a már megfelelő helyre.

Fotó: Darázszi Zsolt

Darázszi Zsolt

„INTERNETES” VERÉBLAKÓTELEP PÓKASZEPETKEN

A faluban az elektromos hálózat alá rakták fel a kábelszolgáltatók is a vezetékeket az oszlopokra. Minden lakóházhoz tartozik egy elosztódoboz, mögötte feltekert kábel. Ezeket nézték ki a

Fotó: Darázszi Zsolt

házi verebek fészkelőhelynek. 2023 májusában a főutcán kilenc egymás után következő oszlopon volt lakott fészkek. A helyfoglalásban közrejátszhatott az, hogy sok háznak a tetejét felújították, szigetelték, ezért az alkalmas üregek megszűntek.

Darázszi Zsolt

GYÖNGYBAGOLY FELTÉTELEZETT KÉTOJÓS KÖLTÉSE ZALÁBAN

2023. május 30-án a Zala vármegyei Pacsa templomtornyában lévő költőláda ellenőrzésekor a láda fedelének felnyitása előtt hallható volt, hogy két felnőtt madár dobog és repül ki a költőládából. A ládában a fiókák két nagyon elkülönült csoportban helyezkedtek el. Az egyik sarokban egy hat és egy tizenöt nap körüli fióka, a másik sarokban tíznapos kortól felfelé, szabályos sorban hat fióka helyezkedett el. A látvány

Fotó: Schneider Zoltán

egy gyöngybaglyokat gyakran vizsgáló madarász számára feltűnően eltérő volt az ilyen korú fészkekaljak kinézetétől, és az is ritka, hogy ilyen fészkekaljak esetén a hím is a ládában legyen (a tojó rendszeresen a ládában van még a kis fiókákkal). A két hét elteltével történt visszaellenőrzéskor már csak öt fióka volt a ládában ugyanabban a sarokban. A megfigyelés éppen csak gyanúként állja meg a helyét, de Alexandre Roulin svájci gyöngybagolykutató 2015-ben és 2020-ban is publikált kétojós közös fészkekaljat egy ládában, így a jelenség ritkán, de előfordul a fajnál.

Klein Ákos és Schneider Zoltán

KÜLÖNÖS TRÍÓ

A gyöngybaglyok részére kihelyezett költőládák ellenőrzését 2023-ban is április első két hetében kezdtük. A kisdéri haranglábban lévő ládában április 4-én érdekes jelenséget észleltünk. A ládában a vörös vércsék két tojása mellett két macskabagoly-fióka is lapult. A gyűrűzést április 25-én végeztük. Ekkor már csak egyetlen bagolyfióka volt a láda belső rekeszében. A vércsetojások eltűntek, viszont a láda külső rekeszében házi galamb kotlott két tojásán. Mindkét ellenőrzés alkalmával a macskabagolyszülő a ládában tartózkodott, csak a láda tetejének felnyitása közben repült ki. A bagolyfiókák kora alapján a költés kezdetét március első napjaira datáltuk. Kizártnak tekinthető, hogy a vörös vércsék ezt megelőzően már február végén elfoglalták volna a ládát, és költésbe kezdtek. Sokkal valószínűbb, hogy a vércsetojó már a macskabaglyok tojásrakása után pottyantotta a tojásait a többi közé, de hogy ezt miért tette a kotló bagolyszülő két alkalommal is, az rejtély. Toleranciáját bizonyítja, hogy megtűrte a házi galambok jelenlétét is

Fotó: Bank László

a külső rekeszben, illetve a galambok sem félték tőle annak ellenére, hogy a baglyok szinte rajtuk keresztül közlekedtek ki-be a ládából.

Bank László és Őri Csaba

NAGY MÉRETŰ VÉRCSEFÉSZKEALJ

A baranyai vércseládák ellenőrzését 2023-ban is április utolsó harmadában kezdtük. A vajslói legelőn korábban kirakott ládák egyikében kilenc tojásan kotló vércsét figyeltünk meg. A tojások színezete alapján összetojásról lehetett szó, az egyik tojó négy, a másik öt tojást rakhatott. A későbbi ellenőrzések

Fotók: Németvári Nóra

során a tojások száma előbb hatra, majd ötre csökkent, miközben a tojó folyamatosan kotlott. Június közepére azonban a vércsék elhagyták a fészkekaljat, a költés megghiúsult. A tojások még ekkor is érintetlenül a ládában voltak.

Bank László, Dolmány János és Németvári Nóra

MEZEI POSZÁTÁK VALÓSZÍNŰ FÉSZKELÉSE REPCEFÖLDEKEN

A szakirodalom szerint a mezei poszáta a nyílt, bokrokkal tarkított élőhelyeken, út menti, csatornaparti bokrosokban, valamint lágyszárúak alkotta növényzetben költ. Fészket a talajhoz közel bokrokra vagy lágyszárú növények közé építi. Kevermésen évről évre egyre nagyobb állománya él lakott területen is, ami összefüggésben áll az elhagyott ingatlanok növekvő számával. Külterületi állománya jelentősen fluktuál, azonban egy érdekes jelenség, úgy tűnik, hogy mind gyakoribbá válik. 2015-ben figyeltem meg először egy repcében éneklő hímet. Ezt követően sokáig nem volt rá példa, majd 2019-től kezdve fokozatosan egyre több példány került szem elé ilyen környezetben. 2022-ben és 2023-ban már célzottan figyeltem a madarakat, és megállapítottam, hogy abban az időszakban, amíg énekeltek (április vége és július eleje között) ugyanazon a területen tartózkodtak. 2023-ban már legalább hat ilyen párról volt tudomásom, azonban arra való tekintettel, hogy a határban több száz hektár repce volt, ez a szám alábecsült lehet. Az éneklő és nászrepülő hímek revírt tartottak olyan helyeken, ahol olykor 100 méteres távolságra sem volt más növényzet, még lágyszárú vegetáció sem. Ebből arra következtetnek, hogy a fészkek is a repcében lehettek. A költési időszakra a növények habitusa leginkább a bokrokra emlékeztet: sűrű, átjárhatatlan, ragadozók által nehezen megközelíthető. Ráadásul az aratás csak július elején kezdődik el, bizonyos táblák még a hónap közepén is talpon vannak, így a költések emiatt nem mehetnek tönkre. További vizsgálatok szükségesek azonban a repcében a fészkek keresése elég nehéz feladatnak tűnik.

Bozó László

NYOLCTOJÁSOS TÖVISSZÚRÓGÉBICS-FÉSZEK

A szakirodalom szerint a töviszúró gébicsnek csak kivételesen ritkán fordul elő nyolctojásos fészkekalja. 2023. június 8-án Karancslapujtón, a Dobroda-patak melletti Mikó-laposon, kiterjedt réttel (legelővel) határos, földút menti bokros szegélyében célzottan kerestem a töviszúró gébics fészkeit. A sövény sor végéhez közeledve egy gébicspár sűrű „geg-geg”-szerű vészhangjaira lettem figyelmes. Rövid keresés után meg is találtam a fészket négy napos csupaszi fiókákkal, kecskerágó-sarjbokor alsó vékony ágain, növényi száradékok és csalán között, 0,7 méter magasan. Az apró fiókákat megszámláltam, heten voltak. Nagy meglepetésemre a fészkekben még egy záptojás is volt, azaz a fészkekalj eredetileg nyolc tojásból állt!

Rozgonyi Sándor

VÖRÖS, MAJD KÉK VÉRCSE SIKERES KÖLTÉSE UGYANABBAN AZ ODÚBAN

2023. május 7-én Solt-Járáspusztán ellenőriztünk egy D típusú odút, amelyben hat vörösvércse-fióka volt. Ugyanebben az odúban május 21-én két vörösvércse-fiókát gyűrűztünk, majd június 19-én már kék vércse négy tojásan kotlott abban. Július 6-án négy kék vércse-fióka volt az odúban, melyek közül hármat meggyűrűztünk, a negyedik még kicsi volt.

Haraszthy László és Berdó József

ÉRDEKES MADÁRMEGKERÜLÉSEK

szerkeszti: Karcza Zsolt és Lukács Katalin Odett

Az elmúlt időszakban a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők nevét technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemben tudjuk feltüntetni. A közölt eredmények tájékoztató jellegűek, és a 2024. június végéig beérkezett adatok alapján készültek.

A madárfajok sorrendje – szerkesztési okok miatt – nem mindenhol követi az aktuális rendszertani sorrendet. Az MME-honlap mme.hu > Tudástár > Magyarország madarai oldalán az egyes madárfajok naprakész gyűrűzési eredményei böngészhetőek: gyűrűzési összesítések, a jelölési és a külföldi vonatkozású megkerülési helyek térképei, valamint a leggyakoribb kézrekerülési okok százalékos eloszlásdiagramjai. A térképeken a gyűrűzés és megkerülés helyét összekötő nyilak tájékoztató jellegűek, nem a madarak tényleges mozgását mutatják.

Amennyiben gyűrűs madarat, madártetemet, jelölőgyűrűt talál, fém- vagy színes gyűrűs madarat észlel, kérjük, értesítse a Madárgyűrűzési Központot a ringers@mme.hu e-mail-címen. Így a megkerülési adatok beépülhetnek a hazai madárgyűrűzési adatbankba, és a központ munkatársai a feldolgozás után elküldik Önnek a gyűrűzési és megkerülési adatokat egy válaszlévelemben.

KIS HATTYÚ

2024. március 2-án egy kis hattyút találtak Acsán (Pest megye, Chugyik Gábor), egy telephely udvarában. A madár rossz helyen landolt, és nem tudott felszállni, ezért a Tollas Barát Madármentés segítségével (Kovács Klára) állatorvoshoz szállították. A sérülései nem voltak súlyosak, így hamarosan felépült, és március 15-én elengedték Szécsény mellett, az Ipoly

Fotó: Lukács Katalin Odett

egyik nagy kiöntésén, a Káprás alján (Nógrád megye). Elengedés előtt fém- és színes lábgyűrűt, továbbá egy nyakgyűrűbe szerelt GPS-nyomkövetőt kapott (Lukács Katalin Odett, Boros Emil). Utóbbiakat a Belga Madárgyűrűzési Központ bocsátotta rendelkezésünkre (Didier Vangeluwe, Royal Belgian Institute of Natural Sciences).

A kis hattyú egy hónapon át az elengedés helyén, ezen a kiváló, természetes vízzel elöntött mocsárrétkomplexumon maradt, több más vízmadárcsapat társaságában. Végül 2024. április 12-én este 19:28-kor útnak indult. Egész éjszaka repült, majd másnap reggel 6 és 7 óra között leszállt egy kis víztározón Romániában (Beszterce-Naszód megye). Itt pihent délig, majd ismét útnak indult, a Gyergyói-havasoknál átrepült a Kárpátok fölött, és elhagyta a Kárpát-medencét, majd délután 15 órakor ismét leszállt pihenni Neamț megye egy nagyobb víztározójára. Április 14-én reggel továbbindult keleti irányba, és déltájban elérte a Fekete-tengert. A jeladó aznap délután „elhallgatott”, majd április 20-án sugározott újra adatokat, ezek alapján április 14-én 22 és 23 óra között valami történt a madárral, és elpusztult Ukrajnában, Kobleve mocsaras vidékén. A helyi természetvédelmi őr április 23-án megtalálta a jeladót. Az eszközt megrágtá egy emlős ragadozó, feltehetően róka vagy sakál, azonban maga a

tetem már nem lett meg. A kétnapos intenzív vonulástól kimerült hattyút (kicsivel több mint 1100 kilométert tett meg mindössze 48 óra alatt) feltehetően ragadozó emlős ejtette el.

A kis hattyú Ázsia tundravídjén fészkel, telelőterülete elsősorban Európa északi-tengeri partvidéke, valamint egyes nagyobb folyók torkolatvidékei, például a Duna-delta. Magyarországon ritka kóborló. Ez az első jelölt példány itthon.

SARLÓS PARTFUTÓ

2024. május közepén egy norvég gyűrűs sarlós partfutót figyeltek meg Orosháza határában (Békés megye, Sárközi Edvin). Ez az első külföldi gyűrűs példány, amely megkerült Magyarországon. A madarat első éves korában, 2022. szeptember elején gyűrűzték Norvégia Vestlandet régiójában. Az

Fotó: Sárközi Edvin

itthon ez idáig megjelölt közel ezer sarlós partfutó közül 17 madár került meg külföldön, a legtöbb tőlünk délnyugati irányban, a legtávolabb Gambiában és Mauritániában.

A sarlós partfutó Ázsia tundraövezetében fészkel, nálunk rendszeres tavasi és őszi átvonuló. A Kárpát-medencén átvonuló állománya Afrikában telet.

APRÓ PARTFUTÓ

Egy elhullott magyar gyűrűs apró partfutót találtak 2024. május végén Németország északi részén, a Jylland félsziget partvidékén. Ez az első hazai jelölésű apró partfutó, amely Észak-Európában megkerült. A madarat első éves korában gyűrűzték, 2020. szeptember elején a Mekszikópusztai Madárértán (Győr-Moson-Sopron megye, Barna Krisztián). A Magyarországon eddig meggyűrűzött 1093 apró partfutó közül 24 került meg külföldön, leggyakrabban a szomszédos és a mediterrán országokban.

2024. május közepén egy norvég gyűrűs apró partfutót figyeltek meg itthon Fülöpszállás határában (Bács-Kiskun megye, Bárdos Tibor), amelyet a színes gyűrűje alapján sikerült

Fotó: Bárdos Tibor

azonosítani. Ez az első norvég gyűrűs példány, amely megkerült Magyarországon. A madarat első éves korában gyűrűzték, 2021. augusztus végén Vestlandet régióban. Itthon korábban két külföldi – egy finn és egy svéd – gyűrűs példány került meg.

Az apró partfutó Eurázsia tundraövezetében fészkel, hazánkban rendszeres őszi és tavasi átvonuló, szeptember második felében és április végén, májusban nagyobb csapatait lehet megfigyelni a szikes tavakon. Az észak-európai állomány a telet Afrikában tölti.

FÜSTÖS CANKÓ

2024. március végén egy magyar gyűrűs füstös cankót fényképeztek le Olaszországban, az Isonzó deltájánál. A madarat 2021. szeptemberben gyűrűzték – a fémgyűrű mellett zöld színű kódos gyűrűvel – Berettyóújfalui határában (Hajdú-Bihar megye, Bodzás János Sándor). A Magyarországon eddig meggyűrűzött 342 füstös cankó közül ez az első, ami a Kárpát-medencén kívül megkerült, korábban egy hazai gyűrűs madarat a jelölését követően nem sokkal a Fertő osztrák oldalán figyeltek meg. Idehaza eddig egy lengyel gyűrűs fiatal példány került meg, amelyet a Mekszikópusztai Madárértán fogtak vissza (Győr-Moson-Sopron megye, Győrig Előd).

A füstös cankó Eurázsia északi tundraterületein fészkel, nálunk őszi és tavasi átvonuló. A telet Európa nyugati és déli részein, valamint Afrikában tölti.

Fotó: Silvano Candotto

ERDEI SZALONKA

Egy magyar gyűrűs erdei szalonkát lőtték le 2024. április végén Oroszországban, Jekatyerinburg határában, közel 3000 kilométerre a gyűrűzési helyszínétől. Jelenleg ez a legtávolabbi erdeiszalonka-megkerülés a hazai adatbankban. A madarat 2023. március közepén gyűrűzték Hajós közelében (Bács-Kiskun megye, Agócs Péter). Magyarországon eddig 1319 erdei szalonkát gyűrűzték, legnagyobb részét a tavasi és az őszi vonulási időszakban. Közülük 98 példány került meg külföldön, a legtöbb Olaszországban és Franciaországban. Oroszországban eddig 10 magyar gyűrűs erdei szalonka került kézre.

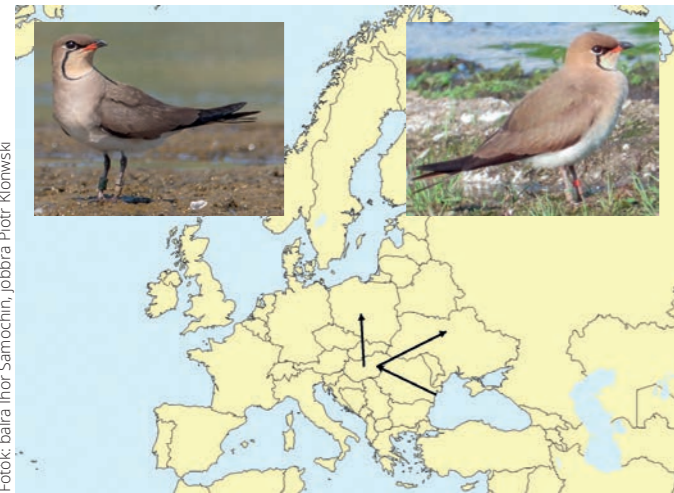
Az erdei szalonka hazánkban ritka fészkelő. Vonuláskor nagyobb számban figyelhető meg, főleg március és április, valamint szeptember és október között, ilyenkor a legkülönbözőbb erdőtüpusokban, sőt akár városi környezetben is előfordulhat. A telet Nyugat- és Dél-Európában tölti.

SZÉKICSÉR

Egy magyar gyűrűs székicsért figyeltek meg 2024. május 5-én Ukrajnában, Kijevtől nem messze. Az ez idáig itthon jelölt 141 székicsér közül ez volt az első, ami megkerült külföldön. A madarat fióka korában gyűrűzték – a fémgűrű mellett zöld színű kódos gyűrűvel –, 2023 júliusában Kisújszállás határában (Jász-Nagykun-Szolnok megye, *Kiss Ádám*). A megkerülési

Fotók: balra Ihor Samochin, jobbra Piotr Klonwská

adat érdekessége, hogy a székicsért az elterjedési területén kívül figyelték meg, Ukrajnában ez a madárfaj csak a Fekete-tenger partvidékén fészkel.

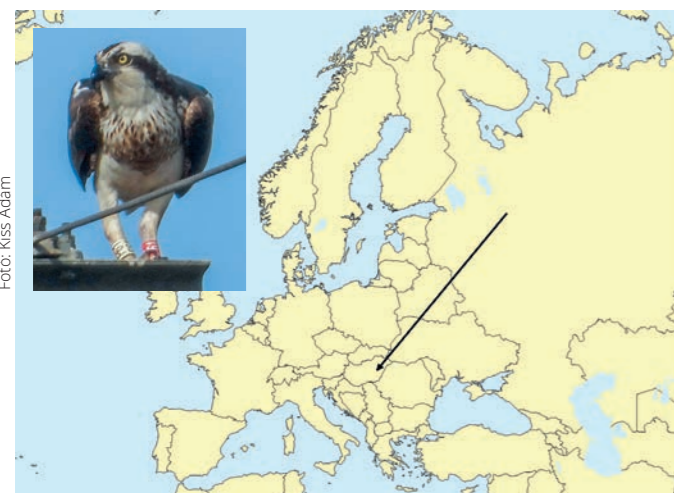
2024. május végén egy másik hazai gyűrűs székicsért is megfigyeltek Lengyelországban (Łódźi vajdaságban). A madarat fióka korában gyűrűzték, 2023. júniusban Kiskunlacháza határában (Pest megye, *Ócsai Péter*).

A székicséereket 2019-től jelölik itthon színes gyűrűkkel, eddig összesen 108 madárra került zöld kódos jelölőgyűrű a Hortobágyon és a Kiskunságban. Eddig mindössze egy külföldi gyűrűs székicsér került meg itthon, egy 2019-ben Romániában, a Fekete-tengernél jelölt példányt figyeltek meg 2020-ban Karcag határában (Jász-Nagykun-Szolnok megye, *Kiss Ádám*).

A székicsér Európa, Délnyugat-Ázsia és Észak-Afrika száraz területein fészkel. A telet Afrika trópusi területein tölti.

HALÁSZSAS

Egy Oroszországban gyűrűzött halászsast figyeltek meg március végén Karcag határában (Jász-Nagykun-Szolnok megye, *Kiss Ádám*). A madár mindkét csüdjén egy-egy színes gyűrűt viselt, ezek alapján sikerült azonosítani. Az állatot fióka korában gyűrűzték, 2013-ban a Vologdai területen. Ez az első orosz

Fotó: Kiss Ádám

gyűrűs halászsas, amely megkerült Magyarországon. Korábban 96 külföldi gyűrűs példány került meg nálunk, ezek nagy részét a Balti-tenger menti országokban gyűrűzték.

Magyarországon mindössze két halászsast gyűrűzték eddig. 2003-ban egy sérülten kézre került példányt engedtek el a felépülését és gyűrűzését követően, erről nem érkezett később adat. Viszont egy 2015-ben Nagybaracska határában (Bács-Kiskun megye, *Kalocsa Béla*) megfogott egészséges példányt még abban az évben visszafogtak a fészkelőhelyén, Nyugat-Oroszországban, az észti határ közelében (erről a *Madártávlat* 2015. őszi számában írtunk). Később ez a madár elhullott, a tetemét a fészkelőterületén találták meg 2018-ban.

A halászsas Magyarországon nem fészkel. Észak-európai példányok a Kárpát-medencén rendszeresen átvonulnak.

RÉTISAS

Egy 2006-ban jelölt rétisast fényképeztek le 2024. április 6-án a Hortobágyon (Hajdú-Bihar megye, *Gémné Kovács Anita*). A megfigyelt madarat fiókaként gyűrűzték a Mecsek nyugati részén (Baranya megye, *Horváth Zoltán*). A hazai gyűrűzésű rétisasok közül jelenleg ez a legidősebb megkerült, ismert korú példány. Az Európai Madárgyűrűzési Szövetség (European Union for Bird Ringing, EURING) életkorrekord-listáján (European longevity records) a legidősebb rétisas egy finn gyűrűs madár, a jelölését követően 35 évre került kézre.

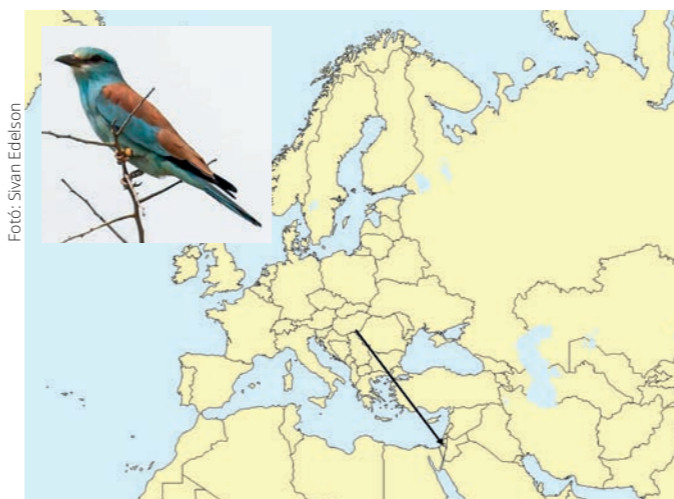
Fotó: Gémné Kovács Anita

Itthon már 2007. januárban is megfigyeltek egy másik, akkor 18 éves rétisast a Hortobágyon, de az egy észti gyűrűs példány volt, amelyet 1988-ban gyűrűzték, fióka korában a balti országban. Magyarországon az utóbbi évtizedben, évente 50-70 rétisasfiókát jelölnek. A hazai gyűrűs madarak elsősorban itthon és a szomszédos országokban, a Kárpát-medencén belül kerülnek meg.

A rétisas hazai állománya állandó. Telente több száz példány érkezik a Kárpát-medencébe, elsősorban a Baltikum felől.

SZALAKÓTA

2024. április végén egy magyar gyűrűs szalakótát fényképeztek le Izraelben (*Sivan Edelson*). Ez az első hazai jelölésű szalakóta, amely megkerült a közel-keleti országban. A madarat a fekete színű kódos gyűrűje alapján azonosították. A megfigyelt szalakótát fióka korában gyűrűzték, 2019-ben Hódmezővásárhely határában (Csongrád-Csanád megye, *Kiss Orsolya*).

Fotó: Sivan Edelson

A Magyarországon eddig meggyűrűzött több mint 32 ezer szalakóta közül 66 került meg külföldön, a legtöbb a Kárpát-medence déli területein. A távolabbi megkerülések Délkelet-Európában, az Arab-félszigeten és Afrikában voltak.

A szalakóta hamar, már nyár végén elvonul, a telet Afrikában tölti, és csak május elején érkezik vissza költőhelyére.

KERTI GEZE

Egy elhullott magyar gyűrűs kerti gezét találtak 2024. május elején Nigerben. A madarat 2023. augusztusban gyűrűzték Isaszeg határában (Pest megye, *Csontos Csaba*). A Magyarországon eddig meggyűrűzött közel 9000 kerti geze közül ez a második, ami megkerült külföldön. Korábban egy 1996-ban az Ócsai Madárvártán gyűrűzött példány Lengyelországban

került kézre. Itthon eddig egy-egy Lengyelországban, Litvániában és Oroszországban (Kalinyingrád) gyűrűzött kerti geze került meg.

A kerti geze az egyik legkésőbb érkező és legkorábban elvonuló madarunk, májusban érkezik és augusztusban vonul el; hosszú távú vonuló, a telet Afrikában tölti.

BARÁTPOSZÁTA

2024. június 1-jén egy holland gyűrűs barátposzátát fogtak vissza Óbudán (Pest megye, *Eperjesi Katalin*). Ez az első Hollandiában jelölt barátposzátája, amely megkerült itthon. A madarat első éves korában gyűrűzték, 2023. október elején Groningen tartományban.

Magyarországon eddig 116 külföldi gyűrűs barátka került meg, amelyek közül a legtöbbet közép- és észak-európai országokban jelölték. Nyugat-Európából mindössze öt gyűrűs példány került meg eddig itthon. A Magyarországon napjainkig meggyűrűzött közel 470 ezer barátposzátája közül 150 került meg külföldön.

A barátposzátája rövid távú vonuló, a mediterráneumban tel. Néhány madár áttelel a Kárpát-medencében.

Fotó: Eperjesi Katalin

SÁRGA BILLEGETŐ

2024. április közepén egy elhullott magyar gyűrűs sárga billegetőt találtak Tunéziában (Sott el Jerid vagy Jerid-sott). Ez az első hazai jelölésű példány, amely megkerült az észak-afrikai országban. A madarat 2022. július elején gyűrűzték Kunszentmiklós határában (Pest megye, *Lóránt Miklós*). A Magyarországon eddig meggyűrűzött közel 21 ezer sárga billegető közül 11 madár került meg külföldön, a legtöbb a Földközi-tenger partvidékén. Afrikában, Nigerben a 2000-es évek elején visszafogtak két, a Dinnyési-fertőnél (Fejér megye, *Fenyvesi László*) gyűrűzött példányt. Itthon eddig hat külföldi gyűrűs sárga billegető került meg, három olasz és egy-egy horvát, lengyel és szerb gyűrűs.

A sárga billegető Európa, Ázsia nagy részén és Észak-Afrika egyes vidékein fészkel. Hazánkba márciusban érkezik, és szeptemberben vonul el teletni Afrika Szaharán túli területeire.

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

szerkeszti: Hadarics Tibor

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani a 2024. április 1-től június 30-ig terjedő időszak legérdekesebb hazai faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért az előfordulások pontos időpontjait nem közöljük.

ÁPRILIS

A hónap elején még látták a március közepén elengedett – nyakgyűrűvel és jeladóval ellátott – öreg kis hattyút a Szécsény melletti Káprások nevű területen (Szokács K. és társai; Bobák M. és társai) 1. Április első hetében egy öreg him álarcos récét figyeltek meg a harkakötönyi Harkai-tavon (Kiss T. és mások) 2, Bugyi közelében pedig egy szőkevény him fehérfejű kerceréce került szem elé (Horváth G.). A hónap második hetében a Duna bátyai szakaszán egy átszínéződő fehércsőrű búvárt (Tamás Á. és társai) 3 – negyedik hazai előfordulás –, Fonyódnál a Balatonon pedig egy jeges

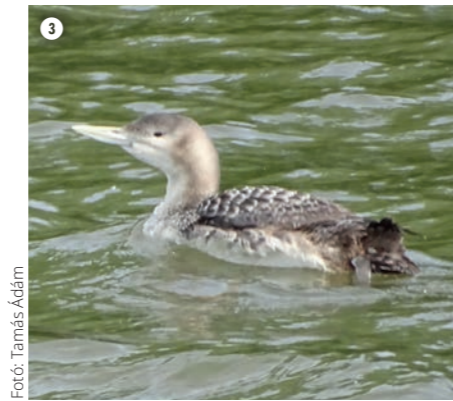
búvárt láttak (Rajna T. és mások) 4. Április harmadik hetében a Nagykálló melletti Harangodi-víztározón egy szőkevény sujtásos fűtűlöludat (Baross G.) 5, Pátka határában, a Zámolyi-víztározó déli részén egy vörhenyes fecskét (Koleszár S. és társai) 6, a Nagyharsány melletti Szársomlyón egy öreg him kövirigót észleltek (Szelőczei I.) 7, a hónap utolsó napjaiban pedig egy tuskés bibic került szem elé a Múcsony melletti Láncreten (Ölveczki Gy. és mások) 8 9 – második hazai előfordulás.

Fotó: Bobák Maximilián

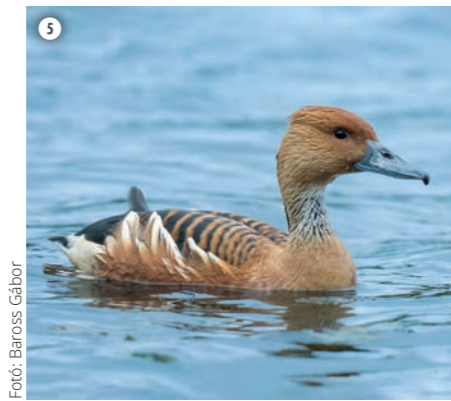
Fotó: Barkóczi Csaba

Fotó: Tamás Ádám

Fotó: Baross Gábor

Fotó: Baross Gábor

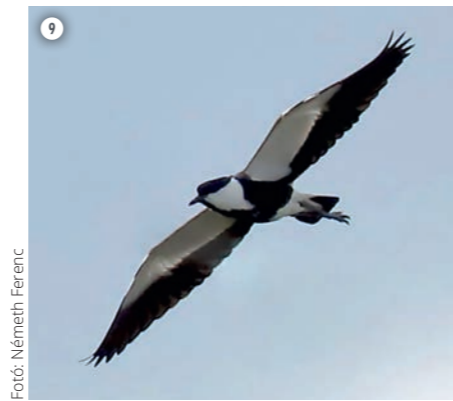
Fotó: Szelőczei István

Fotó: Szelőczei István

Fotó: Magyar Péter

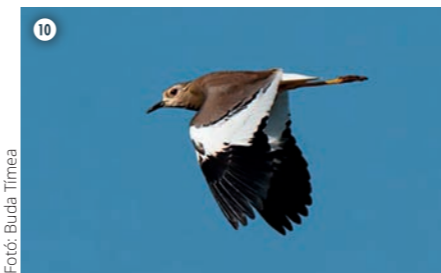

Fotó: Németh Ferenc

MÁJUS

A hónap első hétvégéjén egy him vörösfejű gébicset láttak Kálló környékén (Kiss G. G.). Május második hetében Mezőkövesd közelében egy vörösfejű gébicset (Tar I.), a Tiszaalpár határában lévő Nagy-tó közelében egy fehérfarkú lilebíbicit (Buda T., Koczor M.) 10 – tizenhetedik hazai előfordulás –, Tiszabólna határában (Alsó-Köves) (Balácsi P.) és a Balmazújváros melletti Virágoskúti-halastavon (Pinczés G., Hodosi A.) pedig egy-egy terekankót figyeltek meg. A második hétvége egyik napján egy rózsás gödény éjszakázott egy nádudvari ház tetején, majd valószínűleg ugyanezt a madarat egy váncsodi ház tetején is látták. A második héttől hosszabb időn át több alkalommal is megfigyeltek egy kuhit a Mosoni-síkon, Rajka és a szlovákiai Dunacsún (Čunovo) között (Spakovszky P.) 11, illetve a szomszédos Szlovákiában. A hónap közepén napokig

énekelt egy him szuharbújó a Hanság osztrák oldalán, nagyon közel az osztrák–magyar határhoz, a madár egy alkalommal a Hansági-főcsatorna Magyarországhoz tartozó északi gátján is megjelent (Pitő A. és társai). Május harmadik hétvégéjétől hetekig folyamatosan meg lehetett figyelni egy éneklő him kerti sármányt Szolnok és Tiszapüspöki között, Besenyszög község határában (Gödér R. és mások) 12–14. A hónap harmadik hetének végén egy him bajszos poszátát láttak Budapest XVII. kerületének keleti, rákoskerti szélén (Szőke G. és mások) 15–17 – negyedik hazai előfordulás. Május negyedik hetében többször láttak egy öreg him kis héját Borjád közelében (Gregorits J. és mások) 18–19, az utolsó héten pedig a mór ahalmi Nagyszéksós-tónál egy fehérfarkú lilebíbicit 20–22, fertőújlaki Nyéki-lapason pedig öt kerti csér (Pellinger A.) került szem elé.

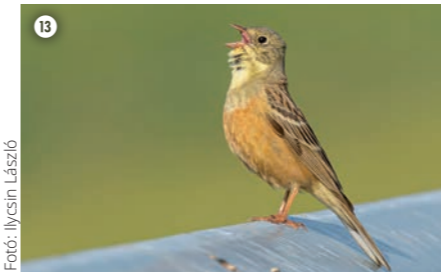
Fotó: Buda Tímea

Fotó: Spakovszky Péter

Fotó: Baross Gábor

Fotó: Ilycsin László

Fotó: Cser Gábor Péter

Fotó: Soós Tamás

Fotó: Magyar Péter

Fotó: Bajor Zoltán

Fotó: Szelőczei István

Fotó: Hodász István

Fotó: Szántó Bence

Fotó: Szántó Bence

Fotó: Szántó Bence

A hónap első hetében egy érdekes színezetű rozsdafarkút láttak és videóztak Nagykőrű közelében (Rimóczi Á. és társai): a hím példány torka és melle koromfekete, hasa pedig ettől élesen elválva rozsdavörös volt (23), a madár házirozsdafarkú-hangon énekelt, lehetséges, hogy házi és kerti rozsdafarkú hibridje vagy a házi rozsdafarkú valamelyik keleti alfaja (ssp. *semirufus* vagy ssp. *phoenicuroides*) lehetett – utóbbiak még soha nem kerültek elő Magyarországon, de ismertek európai adataik. Június folyamán állandóan meg lehetett figyelni egy tojó pehelyécét Fonyódon, a Balatonon (Ceglédi Á., Rajna T. és mások) (24–25). A májusban

Szolnok és Tiszapüspöki között sokszor látott éneklő hím kerti sármány legalább június közepéig tartózkodott még a területen (Selmeczi-Kovács M. és mások) (26–27). A május negyedik hetétől Borjád mellett tartózkodó öreg hím kis héja ugyancsak legalább június közepéig megfigyelhető volt, több alkalommal látták nászrepülni is, bár tojót senkinek sem sikerült megfigyelni (Lendvai Cs. és mások). A hónap közepén előbb Cegléd (Pabar Z.), majd Heves és Pély között (Borbáth P.) figyeltek meg egy vörösfejű gébicset. Június utolsó hetében Tatabánya (Felsőgalla) felett láttak egy átrepülő rózsás flamingót (Szelőczei I.).

Fotó: Rimóczi Árpád

Fotó: Rajna Tamás

Fotó: Illycsin László

Fotó: Selmeczi-Kovács Márton

Fotó: Selmeczi-Kovács Márton

Köszönet illeti a madarak megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem kerítették erre sort – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Gál Szabolcs, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

2024. ŐSZ CSIP O G Ó

SZERETED A TÉRKÉPEKET?

Az ürgék élete mozgalmas... Pillants bele!

Nézd meg a világtérképen, hol költ és hol telel a kerecsensólyom! Lapozz!

Költése, kóborlása és vándorlása során sok veszély fenyegeti:

lelövés

fiókák kiszedése a fészekből

a kotló madár zavarása

mérgezés

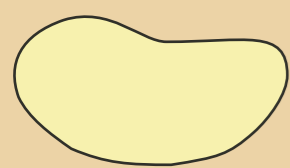
az ürgeélőhelyek megszűnése

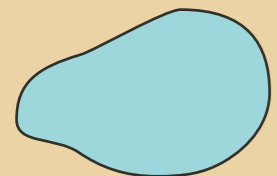
Ha még nem múltál el 14 éves, játssz velünk és az ürgékkel!

ELŐZŐ SZÁMUNK NYERTESE:
Zsidi Kincső, 12 év

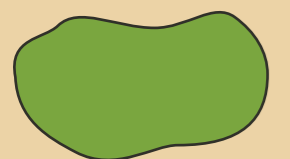

csak költés

csak telelés

költés és telelés is

Európa

Magyarország

A kerecsensólymok száma a legtöbb országban csökken.

Ázsia

Afrika

Európán belül Magyarországon él a legtöbb kerecsensólyom, ezért védelmében hazánknak kiemelkedő szerep jut.

A kerecsensólyom legnagyobb állományai Ázsiában élnek, költőterülete Mongóliáig terjed, követve fő zsákmányállata, az ürge elterjedését.

A KERECSEN-
SÓLYOM
ELTERJEDÉSE

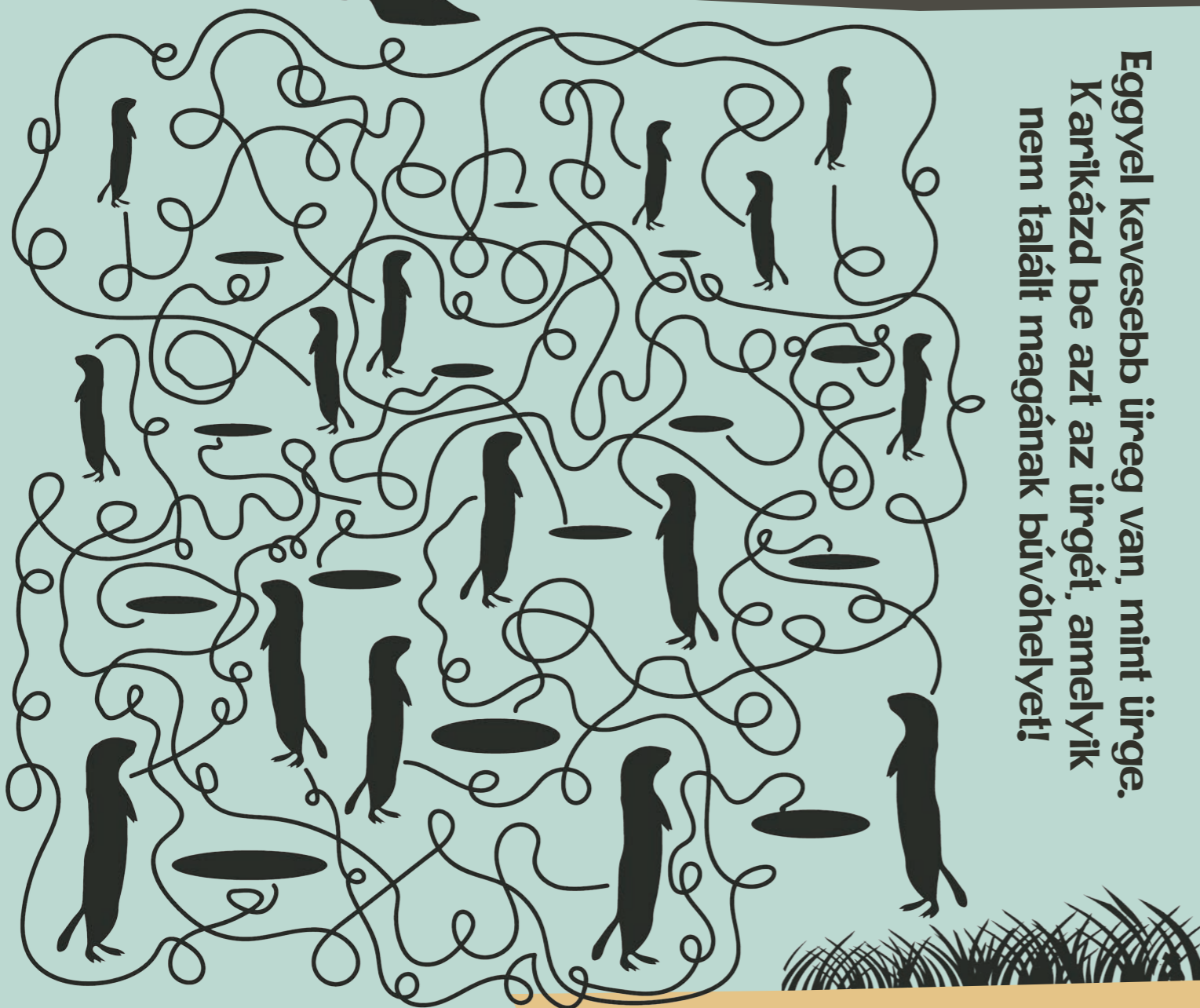

Megoldásodat
2024. október 9-ig
várjuk ide:
csipogo@mme.hu.

ÜRGE ÜREG NÉLKÜL

Az ürge rágcsáló. Olyan füves területeken él, ahol könnyű a talajba üregeket ásnia, és a két hátsó lábára állva kilát a fű mögül. Hatalmas szemeivel a ragadozó madarakat figyeli, veszély esetén pedig fütttyentve figyelmezteti családtagjait, melyek üregeikbe menekülnek.

**Eggyel kevesebb ürreg van, mint ürge.
Karikázd be azt az ürget, amelyik
nem talált magának búvóhelyet!**

A megfejtés beküldői hozzájárulnak
nevük és életkoruk közléséhez.

Tartalom, szerkesztés, illusztráció:
Talpalatnyi Vadon Természetmegőrzési Alapítvány
Fotó: Bagyura János

Saját logós távcsőcsalád az MME bolt kínálatában

MME Haris

Érdeklí a madarak világa, és egy könnyű, jól használható távcsövet keres? A Haris belépő szintű távcső tökéletes társ a madármegfigyeléssel és természetjárással ismerkedőknek. (8x42 és 10x42 modellek)

MME Tűzok

Éles és kontrasztos kép, széles látómező és strapabíró külső. A remek ár-érték arányú Tűzok távcsövek kiváló eszközök minden madárbarátnak. (8x42 és 10x42 modellek)

MME Vércse

A természet szerelmeseként egy kompromisszummentes képminőséget nyújtó és bármilyen időjárási körülmény közepette tökéletesen működő kézi távcsövet keres? A Vércse ED-lencsési élethű színeket és tökéletes képminőséget biztosítanak, hogy minden apró részletet kiválóan láthassunk. (8x42 és 10x42 modellek)

Az MME távcsövek időjárásálló vázzal rendelkeznek, lencsevédő kupakkal, nyakpánttal és tokkal érkeznek a csomagban.

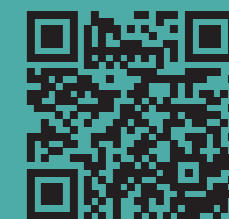

MME Bíbic teleszkópok

Állítható nagyítású spektívjeink tökéletesek a távolban megbújó partimadarak vagy épp a pusztában vadászó ragadozók megfigyeléséhez. A kategóriához képest kompakt méretnek és kis súlynak hála egy egész napos madarászturnára is magunkkal vihetjük a terepen is megfelelő védelmet nyújtó tokban.

Folyamatosan bővülő távcsőkínálatunkért
látogass el webáruházunkba!
mmebolt.hu/madarmegfigyeles
06-20-969-7778

AZOKNAK,
AKIBEN
ÉL A

SWAROVSKI
OPTIK

FELFEDEZŐ
SZELLEM

NL PURE 52

SEE THE UNSEEN